

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií

**Dopady koronavirové krize na vysokoškolské
studující z genderové perspektivy: případová studie**

Bakalářská práce

Tereza Kůsová

Vedoucí práce: Ing. Petr Pavlík, Ph. D.

Praha 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. 7. 2021

Tereza Kůsová

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Ing. Petru Pavlíkovi Ph. D. za jeho cenné rady a čas, který mi věnoval. Dále bych chtěla poděkovat osloveným komunikačním partnerům/kám za poskytnutí rozhovoru a podílení se na výzkumu.

Obsah

ABSTRAKT	4
1 ÚVOD.....	6
2 TEORETICKÁ ČÁST.....	8
2.1 Gender	8
2.1.1 Gender, pohlaví a maskulinita x feminita.....	8
2.1.2 Genderové stereotypy	10
2.1.3 Genderová socializace a genderové role	11
2.1.4 Genderové rozdíly v životech mužů a žen.....	13
2.2 Gender a koronavirová krize	17
2.2.1 Koronavirová krize.....	17
2.2.2 Dopady koronavirové krize na ženy a muže	18
3 EMPIRICKÁ ČÁST.....	22
3.1 Metodologie.....	22
3.1.1 Téma empirického výzkumu	22
3.1.2 Výzkumný problém, výzkumné otázky.....	22
3.1.3 Výzkumná strategie.....	23
3.1.4 Techniky sběru dat	23
3.1.5 Výběr vzorku.....	25
3.1.6 Analytické postupy.....	26
3.1.7 Hodnocení kvality výzkumu.....	27
3.1.8 Etické otázky	28
3.2 Průběh rozhovorů	28
3.3 Analýza rozhovorů	29
3.3.1 Jaké dopady má koronavirová krize na vysokoškolské studující?	30
3.3.2 Jak se liší život studujících před koronavirovou krizí od života v jejím průběhu?	35
3.3.3 Liší se, a jak se liší dopady koronavirové krize na studentky od dopadů na studenty?.....	44
4 ZÁVĚR.....	49
Seznam použitých zdrojů	51
Přílohy	56

ABSTRAKT

Moje bakalářská práce si klade za cíl věnovat se pandemii covidu-19 z hlediska genderu a z perspektivy vysokoškolských studujících. Moje práce, stejně jako obor SHV je interdisciplinární. Spojuje sociologii, psychologii a gender. V Teoretické části se budu věnovat genderu, kde ukážu stávajícími rozdíly v životech žen a mužů zejména v oblasti pracovního trhu, péče a vzdělávání. Následně se budu věnovat dopadům covidu-19 na životy žen a mužů. Na to navážu Empirickou částí, a to mým empirickým výzkumem v podobě případové studie. Ve výzkumu se budu zabývat tím, jaké dopady má koronavirová krize na životy VŠ studujících a jestli se dopady na studenty liší od dopadů na studentky. Pro svůj výzkum jsem zvolila Kvalitativní výzkumnou strategii. Ke sběru dat jsem použila techniku polostrukturovaných rozhovorů. Výzkumný vzorek jsem vybrala na základě mnou určených kritérií (studující musí prezenčně studovat 2.-5. ročník na FHS UK a musí mu být 20-26 let) a určila jeho velikost na 8 komunikačních partnerů, 4 ženy a 4 muže. Analýzu dat jsem provedla komentovanou transkripcí, segmentací, kódováním a poznámkováním pomocí softwaru Atlas.ti. Cílem tohoto výzkumu je nahlédnutí do životů VŠ studujících v době pandemie, porozumění jejich sociální realitě, každodennímu životu a prožívání.

Klíčová slova

koronavirus, pandemie, sociologie, gender, VŠ studující

ABSTRACT

My bachelor's thesis aim is to pay attention to covid-19 pandemic from the gender perspective and from the perspective of university students. My thesis, just as program Liberal Arts & Humanities, is interdisciplinary. It combines sociology, psychology and gender. In the theoretical part I will address gender and then impacts of covid-19 on lives of women and men. I will follow up to that in empirical part with my empiric research in the form of a case study. In my research I will identify what the impacts of the coronavirus crisis on university students are, and then compare if the impacts on male students are any different from the impacts on female students. For my research I have chosen qualitative research strategy. As a data collection technique, I have chosen semi-structured interviews. The sample selection was based on criteria chosen by me (student must be registered in a full-time study in 2.-5. schoolyear at FHS UK and must be 20-26 years old) and the size of the sample was determined to 8 communication partners, 4 women and 4 men. Data analysis was conducted using first commented transcription then, segmentation, coding and note taking, done with Atlast.ti software. The aim of my research is to gain insight into lives of university students in the time of pandemic, to understand their social reality, everyday life and experience.

Key words

coronavirus, pandemic, sociology, gender, university students

1 ÚVOD

Moje bakalářská práce je na téma Dopady koronavirové krize na vysokoškolské studující z genderové perspektivy: případová studie. Práce si klade za cíl věnovat se pandemii covidu-19 z hlediska genderu a z perspektivy vysokoškolských studujících. Moje práce, stejně jako obor SHV je interdisciplinární. Spojuje sociologii, psychologii a gender.

Téma koronavirové krize bylo na denním pořádku medií, rodin, kolegů na pracovišti a sociálních sítí. Mluvílo se o počtech nakažených, o úmrtích, o příznacích onemocnění, o lékařích a zdravotních sestřách, o přeplněných nemocnicích, o testování, o vládních opatřeních, o ostatních státech, o dopadech na ekonomiku, na podnikatele, na restaurace, na děti, o home-office atd. Člověk měl pocit, že pandemie koronaviru je jediné téma, o kterém se mluví. O čem se však nemluvílo v souvislosti s koronavirem byly dopady pandemie na ženy a na vysokoškolské studující. O vysokoškolských studujících se česká média nezmiňovaly, o dopadech na ženy jen ve výjimekách. Lidé si nepovídali o tom, jaké dopady by mohla mít pandemie na VŠ studující, povídalo se pouze o dopadech na děti, seniory, pracující, matky samoživitelky a podnikatele. I když se probíraly matky samoživitelky, nebylo to spojeno s genderem. Vysokoškolští studující byli tedy takovou opomíjenou a zapomínanou skupinou. To platí v ČR i pro ženy. V zahraničí se dopadům pandemie na ženy a celkově genderovou rovnost věnuje European Institute for Gender Equality – EIGE, který dělá nové a nové výzkumy na toto téma. V těchto výzkumech se EIGE nezabývá skupinou VŠ studujících, ale skupinou pracujících. Já se v této práci chci těmto opomíjeným tématům, respektive skupinám naopak věnovat.

Inspirací pro toto téma mi byla vlastní zkušenost. Zamyslela jsem se nad tím, jaké dopady na mě, jakožto na vysokoškolského studujícího, mají důsledky koronavirové krize. Změnil se mi život, kvalita mého psychického i fyzického zdraví a samozřejmě studium. Právě proto, jak velký vliv měla pandemie na můj život, jsem si dala za cíl zkoumat nejen výše uvedené i u ostatních studujících.

Bakalářskou práci rozdělím na dvě části – Teoretickou a Empirickou.

V Teoretické části se budu jako první věnovat genderu, kde se budu nejprve věnovat úvodu do genderové problematiky, poté ukážu, jak je konstruována maskulinita a femininita a nakonec se budu zabývat stávajícími rozdíly v životech žen a mužů zejména v oblasti pracovního trhu, péče a

vzdělávání. Ve druhé části už spojím téma genderu s koronavirovou krizí a budu se věnovat dopadům koronavirové krize na životy žen a mužů. Opírat se budu zejména o současné studie, které ukazují, že krize dopadá nejvíce na ženy, že zvyšuje jejich zátěž, neboť musí více kloubit rodinu (děti jsou doma) a práci, zvyšuje se výskyt domácího násilí atd. Vycházet budu zejména z klasických děl Renzetti a Curran (2003), Oakley (2000) a Beauvoir (1966), ale i z novějších poznatků Dudové (2007) a EIGE (2021a, 2021b, 2021c).

Na to navážu Empirickou částí, a to mým empirickým výzkumem v podobě případové studie. Ve výzkumu se budu zabývat tím, jaké dopady mají důsledky (tj. uzavření vysokých škol, restriktce atd.) koronavirové krize na život studujících na FHS UK a jestli se dopady na studenty liší od dopadů na studentky. Budu tedy zkoumat, jak se jim změnil život, jak to ovlivnilo jejich psychické zdraví, fyzické zdraví, sociální život, studium a jejich kvalitu života. Jaké dopady měla koronavirová krize na vysokoškolské studující? Jak se lišil život studujících před koronavirovou krizí od života v jejím průběhu? Jak se liší dopady koronavirové krize na studentky od dopadů na studenty? Na tyto otázky se budu ve výzkumu snažit odpovědět. Pro svůj výzkum jsem zvolila Kvalitativní výzkumnou strategii. Také formu již zmíněné případové studie. Oním případem myslím pandemii covidu-19. Ke sběru dat jsem použila techniku polostrukturovaných rozhovorů. Cílem tohoto výzkumu je nahlédnutí do životů VŠ studujících v době pandemie, porozumění jejich sociální realitě, každodennímu životu a prožívání. Myslím si, že by výzkum mohl poskytnout zajímavý vhled do životů těchto studujících v této době.

2 TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části se budu nejprve věnovat úvodu do genderové problematiky, kde ukážu, jak je konstruována maskulinita a femininita a jaké jsou stávající rozdíly v životech žen a mužů, s důrazem na vzdělávání, péči a pracovní trh. Ve druhé části se budu věnovat dopadům koronavirové krize na životy žen a mužů, a to pomocí současných studií, které ukazují, že krize dopadá více na ženy, že zvyšuje jejich zátěž, neboť musí více kloubit rodinu (děti jsou doma) a práci, zvyšuje se výskyt domácího násilí atd.

2.1 Gender

2.1.1 Gender, pohlaví a maskulinita x femininita

Lidé se definují mnoha způsoby, jedním z nejzákladnějších je představení se jako žena, nebo představení se jako muž. Čili vymezení se na základě pohlaví. Sdělení, které lidé vysílají však přesahuje pouhý anatomický popis jejich vlastního těla a genitálií. Vyvolává totiž i představu určitého souboru osobních vlastností a vzorců chování, které se k lidem vztahují. Jinak řečeno, lidské *pohlaví* jako biologická danost, tu slouží jako základ, na kterém lidé konstruují společenskou kategorii zvanou *gender*. (Renzetti a Curran, 2003)

Mary Holmes (2007) definuje gender jako sociálně konstruované rozdíly mezi bytím femininní a bytím maskulinní. *Maskulinita a femininita* označují sociální role, chování a významy přisouzené mužům a ženám v jakékoli společnosti v jakékoli době (Kimmel, 2001). Ann Oakley (2000, s. 121) se ke vztahu pohlaví a genderu vyjadřuje takto: „*Být mužem nebo ženou, chlapcem nebo dívkou, je stejně záležitostí oblečení, gestikulace, povolání, sociální sítě a osobnosti jako záležitostí podoby genitálií.*“ Dále poznamenává, že vymezení genderu se liší v jednotlivých kulturách. Různé kultury mají různou představu o tom, co je maskulinní a co je femininní. Antropoložka Moore (2001) definuje podle Collier a Yanagisako gender jako kulturní extenzi biologicky dané odlišnosti pohlaví. Dále Moore (2001) podle Errington říká, že termín gender označuje to, jak různé kultury nakládají s pohlavím. Vrátím-li se k sociologii Kiczková (2001) ještě definuje gender jako mnohvrstvé a proměnlivé chápání toho, co to znamená být v určitém sociálním prostředí mužem nebo ženou.

Shrnu-li výše uvedené definice, gender je sociální konstrukt, vytvářený na základě biologického pohlaví, určující, co je v dané společnosti maskulinní, a co femininní a obsahuje představy o vlastnostech a chování, které přísluší ženě nebo muži, resp. co znamená být žena, a co muž. Gender je například to, jak se oblékáme, jak gestikulujeme, jaké si vybíráme povolání, jakou máme sociální síť a také jaká je naše osobnost.

Renzetti a Curran (2003) uvádí následující příklad představ o chování a vlastnostech, které se vztahují k ženám a mužům:

Nikoho nepřekvapí, když uvidí ženu oblečenou v kalhotách a ani v šatech. Většina lidí bude očekávat, že žena je povahově pasivní, citově založená a rozpláče se snadněji než muž. Budou u ní předpokládat smysl pro romantiku, starost o svůj zevnějšek a nepříliš velkou technickou zdatnost. U mužů budou lidé očekávat, že je uvidí oblečené v kalhotách, kdežto kdyby byl muž oblečený v šatech, spoustu lidí by to překvapilo a zaskočilo. Většina lidí bude u mužů předpokládat nezávislost, tendenci prosazovat se a schopnost ovládat své city. Budou si muže představovat jako soupeřivého, zaujatého prací nebo sportem, a také technicky zdatného.

Rozlišování na základě pohlaví se neodehrává jen na úrovni jednotlivců, ale i na strukturální úrovni společnosti. Ve společenských institucích jsou zakotveny předpisy, podle kterých se ženy a muži mají chovat a podle kterých mají mít určité vlastnosti. Těmito institucemi jsou: politický systém, vzdělávací systém, hospodářství, rodinné uspořádání atd. Institucionalizované vzorce genderového rozlišování jsou souhrnně označovány jako **pohlavně-genderový systém společnosti**. (Renzetti a Curran, 2003) Tyto systémy se liší napříč kulturami, ale většina mužů a žen žije ve společnostech s tzv. patriarchálním pohlavně-genderovým systémem. **Patriarchát** je takový systém, v němž muži zaujímají nadřazené postavení vůči ženám. (Renzetti a Curran, 2003)

Podle Bourdieua (2000) dělení podle pohlaví existuje ve věcech, v sociálním světě, ztělesňuje se v tělech, v habitusech aktérů, kde funguje formou systémů schémat vnímání, myšlení a jednání. Jinými slovy gender je všude kolem nás a hluboko v nás. Bourdieu (2000, s. 9) říká, že „jsme si osvojili ve formě podvědomých schémat vnímání a hodnocení historické struktury mužského řádu“. Uniknout z toho můžeme jedině tehdy, když prozkoumáme naše kategorie chápání neboli formy klasifikace, z nichž budujeme svět. Ty ale z tohoto světa samy pocházejí, a proto zůstávají nepostřehnuté.

Na Bourdieua navážu s teorií genderového schématu (Bem, 1981). *Genderová schémata* jsou „mentální struktury, které organizují percepční a pojmový svět dané osoby do rodových kategorií – muž/žena, maskulinní/femininní“ (Nolen-Hoeksema et al., 2012, s. 805). Genderová schémata (názory a představy o ženách a mužích) ovlivňují způsob, jakým vnímáme sebe a druhé. Dítě je neustále povzbuzováno, aby se na svět dívalo optikou genderu. Učí se tak uspořádat vlastní sebepojetí podle svého mužství/ženství a posuzovat svoji hodnotu podle toho, jestli je dostatečně maskulinní/femininní. (Nolen-Hoeksema et al., 2012)

2.1.2 Genderové stereotypy

Genderové stereotypy jsou zjednodušující popisy toho, jak má vypadat maskulinní muž a femininní žena (Renzetti a Curran, 2003). Můžou být pozitivního či negativního charakteru. Většinou o nich lidé uvažují bipolárně – muž nemá vlastnosti jako žena a naopak. Předpokládá se, že genderový stereotyp sdílejí všichni příslušníci daného pohlaví – jsou univerzálně platné. Mnozí lidé se ve skutečnosti stereotypním obrazům vymykají. Takovýto nekonformní jedinec je však často označován za deviantního, abnormálního a zkaženého. Společenské instituce mají moc na základě stereotypů odměňovat, trestat, zvýhodňovat a omezovat. Genderové stereotypy mají tedy skrze pohlavně-genderový systém společnosti velký dopad na životy žen i mužů a na životní volby jim otevřené. (Renzetti a Curran, 2003)

Gender Equality Commission of the Council of Europe (2016, s. 13, přeloženo EIGE¹) definuje genderové stereotypy jako „*předem utvořené představy, které ženám a mužům svévolně přiřazují vlastnost či roli určenou a omezenou jejich příslušností k danému pohlaví*“. Uplatňování genderových stereotypů může omezovat rozvoj přirozeného nadání a schopností dívek a chlapců, žen a mužů, jejich vzdělávání, odborné zkušenosti a životní příležitosti obecně. Stereotypy o ženách plynou z hluboce zakořeněných postojů, hodnot, norem a předsudků vůči ženám a zároveň jsou jejich příčinou. Jsou využívány k ospravedlňování a udržování historických vztahů nadvlády mužů nad ženami a jsou příčinou sexistických postojů, které brání posilování postavení žen.

¹ EIGE - European Institute for Gender Equality. „Genderový stereotyp“. In *Glossary & Thesaurus* [databáze online]. s.d., [cit. 11.06.2021]. Dostupné na: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1222?lang=cs>.

Genderové stereotypy představují vážnou překážku pro dosažení skutečné rovnosti žen a mužů a přispívají k diskriminaci na základě pohlaví. (Gender Equality Commission, 2016)

Simone de Beauvoir (1966) píše, že žena představuje tzv. „druhé pohlaví“. Žena je odvozována od muže – např. sv. Tomáš prohlásil, že žena je nepodařený muž. Beauvoir zde říká, že jí rozčilovalo, když jí muži říkali „Tohle si myslíte, protože jste žena.“ Nemohla prý odpovědět, že „Vy si myslíte, opak, protože jste muž.“ Být mužem totiž není nic zvláštního. Ženy jsou však zatížené vším, co je pro ně specifické. Toto je význačný příklad genderových stereotypů.

Když se vrátím k výše uvedenému příkladu Renzetti a Curran (2003), můžeme zde také vidět genderové stereotypy. Například předpokládání, že žena má smysl pro romantiku, protože je žena, je stereotyp. Nebo předpokládání, že muž je technicky zdatný, protože je muž, je také stereotyp.

2.1.3 Genderová socializace a genderové role

Renzetti a Curran (2003, s. 93) definují *genderovou socializaci* jako „proces, jehož prostřednictvím si lidé předávají a vstřebávají společenské hodnoty a normy, včetně těch, které se týkají genderu“. Socializace je celoživotní proces, ale stěžejní pro genderovou socializaci je rané dětství. Genderová socializace začíná již od narození. Například u holčiček se říká: „ta bude krásná“ a u chlapečků: „to bude silák“. Dále děti začínají dávat přednost hračkám v souladu s genderovými stereotypy už od 1 a půl roku života. Od dvou let jsou si již vědomy svého genderu a genderu ostatních lidí. A již od tří let děti začínají hodnotit určité typy chování genderově stereotypním způsobem. (Renzetti a Curran, 2003)

Genderová socializace může mít podobu vědomého úsilí nebo nevědomých signálů (Renzetti a Curran, 2003). U vědomého úsilí rodiče posilují genderová očekávání odměnami či tresty. Zejména chlapeci dostávají negativní sankce chovají-li se nepřiměřeně jejich genderu (např. chtějí si hrát s panenkou, pláčou). V případě nevědomých signálů, jsou tyto signály skrytě přenášeny způsoby, jimiž dospělí jednají mezi sebou i s dětmi, dětským oblečením, nebo třeba dětskými knížkami. Další formou se děti samy vzájemně socializují například interakcí v dětských kolektivech (Renzetti a Curran, 2003).

Podle Giddense (2013, s. 555) je genderová socializace „učení se genderovým rolím prostřednictvím sociálních aktérů, jako jsou rodina nebo média“. Kontaktem s různými sociálními

aktéry si děti internalizují sociální normy a očekávání, které mají odpovídat jejich pohlaví. Genderové nerovnosti jsou tedy důsledkem skutečnosti, že chlapci a dívky se socializují k různým genderovým rolím (Giddens, 2013).

Genderová role je chování očekávané od členů společnosti v souvislosti s jejich pohlavní příslušností (Renzetti a Curran, 2003). Oakley (2000) v souvislosti s genderovými rolemi zmiňuje dělbu práce a členění hospodářských činností na základě pohlaví. Značnou část dějin byla ženská genderová role vymezována jako role domácí (Renzetti a Curran, 2003). Ta byla vymezována právě na základě dělby práce a ženské reprodukční role (Oakley, 2000; Renzetti a Curran, 2003). Oakley (2000) dále podotýká, že některé hospodářské činnosti jsou považovány za mužské a některé za ženské. Například mužská činnost je práce se dřevem a ženská činnost je vaření. I v moderní společnosti je za hlavní ženskou genderovou roli považována role pečovatelská a zaměstnání ženy, matky malých dětí, za zanedbávání dětí a domácnosti; hlavní mužskou genderovou rolí je role pracující, živitelská (Oakley, 2000).

Vrátím se k genderové socializaci a popíšu, jak se tedy učíme genderu. Teorie sociálního učení založená na behaviorismu říká, že se genderu učíme posilováním a modelováním (nápodobou) (Nolen-Hoeksema et al., 2012; Renzetti a Curran, 2003). Posilování funguje na principu, že následuje-li po určitém chování odměna, zvyšuje se pravděpodobnost, že se bude toto chování opakovat, a naopak pokud bude následovat trest, pravděpodobnost opakování chování se snižuje. Děti jsou tedy od rodičů odměňovány za chování odpovídající jejich genderu a trestány za chování, které je s ním v rozporu. Například dívka v obchodě po rodiči chce, aby jí koupil autíčko a rodič jí poví: „To je pro kluky, jsi snad kluk?“. Modelováním se děti učí genderu tak, že napodobují lidi v jejich okolí. Nejdříve je to rodič, ten, kterému se nejvíce podobají, takže rodič stejného pohlaví, poté sourozenci, vrstevníci, pedagogové atd. (Renzetti a Curran, 2003)

Kognitivně-vývojová teorie říká, že se děti učí genderu v rámci svých rozumových snah nalézt řád ve světě, který je obklopuje (Nolen-Hoeksema et al., 2012; Renzetti a Curran, 2003). Jedním z prvních úkolů, které dítě čeká, je hledat smysl ve všech informacích, které přijímá. Tento úkol řeší tak, že v okolním světě objevuje vzorce. Začne si vytvářet pořadající kategorie, nazývané též jako již zmíněná schémata. Jednou kategorií je pohlaví – ženy a muži vypadají rozdílně a jinak se chovají, a tak je celkem jednoduché rozpoznat tuto kategorii. Děti tuto kategorii nejdříve stáhnou

na sebe – utvoří podle ní svoji identitu. Poté jí vztahují i na ostatní osoby ve snaze roztřídit lidské vlastnosti a chování na ženské a na mužské. (Renzetti a Curran, 2003)

Genderová socializace dále probíhá pomocí oblečení, dětských hraček, dětských knížek (literatury), nevědomé interakce mezi rodičem a dítětem, vrstevnických skupin, vzdělávacích institucí, médií atd. (Renzetti a Curran, 2003).

Tuto kapitolu bych ráda uzavřela slovy Simone de Beauvoir (1966, s. 330) „*Ženou se člověk nerodí, ženou se stává.*“ Čili ženou nebo mužem se stáváme socializací.

2.1.4 Genderové rozdíly v životech mužů a žen

V této kapitole se nebudu zabývat všemi genderovými rozdíly, zaměřím se na oblasti související s koronavirovou krizí a na oblasti stěžejní pro můj výzkum. Těmi jsou Vzdělávání, Rodina a péče a Pracovní trh.

Nejdříve se zaměřím na *Vzdělávání*. Zkušenosti žen a mužů ve vzdělávacím procesu jsou odlišné a také nerovné (Renzetti a Curran, 2003). Ženy tvoří nadpoloviční většinu všech studentů, zároveň se však potýkají s řadou strukturálních bariér. Jsou nedostatečně reprezentovány ve studijních materiálech (např. v biologii je v učebnici lidské tělo mužského pohlaví, figurína v učebně také), při diskuzích v učebně jsou přerušovány nebo dokonce umlčovány, jsou směřovány do méně lukrativních oborů („femininních oborů/povolání“), chybí jim profesionální vzory a bývají vystavovány sexuálnímu obtěžování (Renzetti a Curran, 2003). Mužům také hrozí sexuální obtěžování a genderová diskriminace, více znevýhodňovány jsou ve vzdělávacím systému však ženy. Jak jsem již zmínila, ženy a muži směřují do odlišných studijních oborů (Renzetti a Curran, 2003). Více mužů usiluje o diplom z inženýrských oborů, počítačové vědy, architektury, chemie a fyziky. Ženy naproti tomu jsou více zastoupeny v oboru zdravotnictví, sociální práce, knihovnictví, psychologie a školství. Dalšími významnými odlišnostmi jsou: učitelé, rodiče i studenti mají tendenci připisovat studijní úspěchy chlapců jejich schopnostem, kdežto úspěchy dívek jejich snaze a péči; studenti jsou častěji vyvoláváni než studentky; o mužích se hovoří jako o „pánech“, o ženách jako o „děvčatech“; muži dělají poznámky o fyzických vlastnostech a vzhledu studentek, a to když se hovoří o odborných tématech, naopak se to neděje (Renzetti a Curran, 2003).

Dále se budu věnovat oblasti **Rodiny a péče**. Právě v rodině jsou genderové rozdíly jedny z nejvýraznějších, jsou součástí našeho každodenního žití, a to téměř po celý náš život (v rodině vyrůstáme a poté si vytváříme rodinu vlastní). Genderové role, o kterých jsem již mluvila, jsou právě spjaty s rodinou. Jak jsem již zmínila (podle Oakley (2000)), ženská genderová role je role domácí/pečovatelská a mužská genderová role je pracující/živitelská. Jedná se o tradiční pojetí genderových rolí ustálených z minulosti. Tyto genderové role mají pro rodinu zásadní význam. Žena je ta, která se stará o domácnost, pečuje o potomka, dělá domácí práce a celkově zajišťuje chod domácnosti (Oakley, 2000). Muž je zase ten, který zaopatřuje a živí rodinu peněžním výdělkem z práce. Muž tedy splňuje požadavky na jeho genderovou roli, když chodí do práce. Žena splňuje požadavky na její genderovou roli, když zůstává doma, vychovává a pečuje o potomka, pečuje o manžela, pečuje o domácnost, pečuje o sebe, vaří, uklízí, pere a obléká členy rodiny. Jak lze vidět, na ženy a muže jsou co se týče rodinného života kladeny odlišné nároky. Podle Oakley (2000) se v současnosti s příchodem žen na pracovní trh situace v domácnostech změnila. Ženy nezůstávají doma, ale chodí také do práce, jako muži. Jejich genderová role však zůstala stejná – stále jim přísluší role domácí (Oakley, 2000). Dále podle Renzetti a Curran (2003) má muž v rodině vedoucí a rozhodovací pravomoci, je tzv. hlavou rodiny. Žena ještě mimo výše zmíněné je tou, která udržuje vztahy v rodině a stará se o psychické potřeby rodinných příslušníků.

Také jsem již podle Oakley (2000) mluvila o hospodářských činnostech, které jsou ženské nebo mužské. Nyní jsou tyto činnosti nazývány **domácími pracemi**. Domácí práce jsou obecně v současnosti vykonávány manželkami 5x více než manželi (Renzetti a Curran, 2003). Dříve se v manželství „směňovaly služby“ – žena bude dělat domácí práce a muž ji za to zaopatrí, to není nespravedlivé. Dnes však pracuje manžel i manželka a žena je stále tou, která dělá domácí práce. Zaměstnané ženy tedy podle Arlie Hochschild v Renzetti a Curran (2003) doma nastupují na tzv. „**druhou směnu**“. Část dne pracují za plat v zaměstnání a poté přijdou domů, kde na ně čeká další práce, která je však tentokrát neplacená. Důvody, proč domácí práce nejsou považovány za „skutečnou práci“ jsou: práce není specializovaná (zahrnuje až 80 různých činností), nemá pevnou pracovní dobu a je neplacená (Renzetti a Curran, 2003). „Druhá směna“ pro ženy znamená, že mají méně času na odpočinek, než muži.

S tímto souvisí pojem **work-life balance** neboli rovnováha mezi pracovním a soukromým životem. EIGE (s.d.) „slovník“ definuje work-life balance jako „*dosažení rovnováhy nejen mezi činnostmi v domácnosti a péčí o závislé rodinné příslušníky, ale také s mimopracovními činnostmi*“

nebo jinými významnými životními prioritami“. Ženy musí více balancovat mezi povinnostmi doma, prací a soukromým životem než muži (Renzetti a Curran, 2003). Muži jsou totiž osvobozeni od domácích prací, takže balancují mezi prací a soukromým životem.

Za zmínku také stojí **rodičovská dovolená**. V České republice chodí na rodičovskou dovolenou ženy, muži pouze zřídka kdy (Dudová, 2007). U mužů totiž často firmy rodičovskou dovolenou neakceptují. Dále jsou muži za ni kritizováni kolegy a je zpochybňována jejich maskulinita. Rodičovská dovolená má vliv na rozdělení domácích prací mezi partnery (Dudová, 2007). I když mají partneři v domácnosti rovnoměrně rozdělené domácí práce, po narození dítěte, když žena odejde na rodičovskou dovolenou, se situace promění v neprospěch ženy. Rozdělení doby strávené na rodičovské dovolené mezi oba partnery by vedlo ke zlepšení postavení ženy v rodině, zlepšení pozice žen s dětmi na trhu práce a celkovému zlepšení míry genderové nerovnosti ve společnosti (Dudová, 2007).

Genderová nerovnost v rodině se udržuje prostřednictvím mocenské nerovnováhy mezi partnery, nespravedlivého rozdělení domácích prací a péče o dítě, a domácího násilí. **Domácí násilí** je více pácháno na ženách a ženy zůstávají častěji uvězněny ve vztazích, kde jsou týrány. (Renzetti a Curran, 2003)

Jako poslední se zaměřím na **Pracovní trh**. I v pracovním životě jsou podmínky pro muže a ženy rozdílné. Například existují tzv. „mužské“ a „ženské“ práce čili pracovní segregace, objevuje se diskriminace na základě pohlaví při najímání do práce a genderové stereotypy na pracovišti, a patrné jsou i rozdíly v platech žen a mužů a sexuální obtěžování na pracovišti (Renzetti a Curran, 2003).

Pracovní trh vyžaduje nevázaného jedince, který organizuje svůj život podle požadavků zaměstnavatele, a ne podle svých soukromých závazků (Dudová, 2007). Od žen se tedy vyžaduje podřízení své profesní kariéry domácnosti a dětem, jelikož jakmile oba partneři kladou své profesní zájmy na první místo, uspokojivý rodinný a partnerský život je za současných podmínek pracovního trhu téměř nemožný (Dudová, 2007). Muži jako „živitelé rodiny“ svou profesní kariéru podřizovat nemusí a jak lze z této kapitoly vidět ženy jsou těmi, co se podřizují – mají podřízené postavení (muž má v rodině rozhodovací pravomoc, žena dělá domácí práce i když také pracuje). Když si ženy vyberou práci nad rodinný život je to zase považováno za nefemininní chování (Dudová, 2007). Dříve probírané genderové role mají tedy vliv jak na rodinný život, tak na

pracovní život. Lze si také všimnout, že se soukromý rodinný život prolíná s tím veřejným pracovním, nikoli že existují nezávisle na sobě (Dudová, 2007; Renzetti a Curran, 2003).

Pracovní segregace podle pohlaví „odkazuje na míru, v jaké jsou muži a ženy koncentrováni v jednotlivých zaměstnání, kde převládají zaměstnanci jednoho či druhého pohlaví“ (Renzetti a Curran, 2003, s. 272). „Mužská“ zaměstnání jsou podle dat z roku 1997 v Renzetti a Curran (2003): stavební dělník, inženýr, policista, řidič nákladního vozu, strojní obsluha, mechanik či opravář, manipulát s materiály (jeřábík) a vedoucí v obchodě či majitel obchodu. „Ženská“ zaměstnání jsou pak naopak: učitelka, sekretářka, administrativní pracovnice, prodavačka, zdravotní sestra, pomocný zdravotní personál a zdravotní technička. Obecně ženy jsou soustředěny v hůře placených profesích s menší sociální prestiží, mají v průměru o 25 % nižší platy a na vedoucích pozicích nebo mezi politickými elitami je jich stále minimum (Dudová, 2007). Podle Oakley (2000) muži nechtějí pracovat pod ženským vedením, protože ženy se na vedení nehodí – nemají na to temperament a také muži nechtějí být ženami ovládáni. A proč je vlastně daná „ženská“ práce „ženská“? Podle Oakley (2000) jsou ženy lepšími zdravotními sestrami pro jejich pečovatelské schopnosti, které mužům chybí, sekretářkami pro své femininní předpoklady – lépe spolupracují a přijímají vedení mužů, a prodavačkami, protože jsou mírnější a lépe se přizpůsobují. Tato argumentace prý podněcuje míru diferenciacce mezi muži a ženami. Genderová segregace na trhu práce tedy omezuje životní volby, možnosti vzdělávání, pracovní příležitosti žen a mužů a určuje jaký status mají jejich práce (EIGE, 2020). Segregace je také hnací silou rozdílů v odměňování žen a mužů, dále posiluje genderové stereotypy a udržuje nerovné vztahy mezi muži a ženami ve veřejné a soukromé sféře (EIGE, 2020).

Jak jsem již zmínila dalším rozdílem jsou **platové rozdíly** mezi ženami a muži. Podle Dudové (2007) a Renzetti a Curran (2003) mají ženy o 25% nižší plat než muži. Jedná se však o data z roku 1997. Novější data z roku 2018 ukazují, že ženy mají o 16% nižší plat než muži (Eurostat podle EIGE, 2021a). Rozdíl se tedy zlepšuje ale vzhledem k tomu, že mezi těmito daty uběhlo 21 let je zlepšení velmi pomalé. Na platové rozdíly má tedy vliv pracovní segregace ale i nespravedlivé rozdělení péče o děti a domácích prací, a také tradiční genderové role s tím související.

Ještě bych ráda zmínila **sexuální obtěžování na pracovišti**. Renzetti a Curran (2003) definují sexuální obtěžování jako „nežádoucí posměšky, poznámky, návrhy nebo fyzický kontakt sexuální povahy a nevíтанé žádosti o sexuální služby“. Někdy se také používá termín „harašení“. Jak jsem již mluvila o sexuálním obtěžování ve Vzdělávání, muži jsou jen zřídka kdy vystavováni

poznámkám o jejich fyzických vlastnostech či vzhledu např. při odborných diskuzích v učebně. Tak je tomu i na pracovišti, muži jsou jen zřídka kdy terči sexuálního obtěžování na pracovišti např. při diskuzích na poradách, kdežto ženy se s ním setkávají hojně (Renzetti a Curran, 2003). Podle Renzetti a Curran (2003) studie ukázaly, že 42 až 88 procent žen zakusí během své profesní kariéry nějakou formu sexuálního obtěžování. A v dalším výzkum ve Spojených státech prý uvedla každá třetí žena, že se na pracovišti setkala se sexuálním obtěžováním. Sexuální obtěžování je nejčastější v zaměstnáních dominovaných muži a kde jsou ženy přijímány jen krátkou dobu (Renzetti a Curran, 2003). Slouží jako forma potvrzení mužské dominance a kontroly nad ženami, které by se jinak staly jejich rovnocennými partnerkami (Renzetti a Curran, 2003).

Lze si všimnout, že se oblast Vzdělávání, Rodina a péče a Pracovní trh vzájemně prolínají. Například ve Vzdělávání jsou obory, které jsou „mužské a které jsou „ženské“, které korespondují s tím, jaká zaměstnání jsou „ženská“ a jaká „mužská“ v oblasti Pracovního trhu. Nebo to, že jsou ženy častěji přerušovány v učebnách i na pracovní schůzi. To, co se socializací učíme v rodině, se potom učíme ve vzdělávacím systému a naopak, a poté se to samé učíme na pracovišti a pak v rodině a zase naopak.

Z této kapitoly budu vycházet v následující části v kapitole Dopady koronavirové krize na ženy a muže.

2.2 Gender a koronavirová krize

2.2.1 Koronavirová krize

Dále budu v této práci a hlavně ve svém výzkumu pracovat především s pojmy koronavirová krize, koronavirus, pandemie, COVID-19 a lockdown. Nyní bych je ráda upřesnila. **Koronavirem** míním nový typ koronaviru SARS-CoV-2, který způsobuje onemocnění COVID-19 (WHO, 2020). **Onemocnění COVID-19** se vyznačuje respiračními obtížemi, jako je suchý kašel a dušnost, poté horečkou a únavou (WHO, 2020). Koronavirus se objevil poprvé v prosinci 2019 ve městě Wu-chan v Číně (WHO, 2020). Během krátké doby se rozšířil do celého světa a do České republiky dorazil 1. 3. 2020, kdy byl evidován první případ nákazy (Státní zdravotní ústav, 2021). K 25. červenci 2021 bylo celosvětově evidováno 192 milionů potvrzených případů (WHO, 2021a). V České republice 1 milion 600 tisíc potvrzených případů (MZČR, 2021).

Pandemií míním pandemii COVIDU-19, kterou 11. 3. 2020 vyhlásila WHO (WHO, 2021b). **Koronavirovou krizí** tedy myslím situaci - pandemii COVIDU-19, která trvá od března roku 2020 do současnosti. První vládní opatření proti koronaviru byla státem přijata postupně v průběhu března roku 2020, kdy byl první tzv. lockdown (Vláda ČR, 2020). **Lockdown** je dočasná uzávěra nařízená státem, kdy lidé mají zůstat ve svých domovech za cílem zabránění šíření nemoci COVIDU-19 (Merriam-Webster dictionary, 2021; Vláda ČR, 2020). Lockdownem tedy myslím vládní opatření přijatá v souvislosti s koronavirem, konkrétně zákaz volného pohybu osob. Ve svém výzkumu se tedy zaměřím na dobu od prvního lockdownu (zákazu volného pohybu osob), tj. březen 2020, do lockdownu v květnu 2021.

Nyní bych ráda uvedla příklady **vládních opatření** (restrikcí) důležitých pro můj výzkum: uzavření vysokých škol, zákaz volného pohybu osob, uzavření maloobchodu a služeb - uzavření stravovacích zařízení, uzavření kulturních zařízení, uzavření sportovních zařízení, omezení rekreačních služeb, a zákaz shromažďování osob (Vláda ČR, 2021). V mém výzkumu budu zkoumat dopady těchto vládních opatření na životy VŠ studujících.

Téma gender, o kterém jsem psala první část Teoretické části, spojím s tématem koronavirové krize, popsané výše, v následující podkapitole a také v empirickém výzkumu.

2.2.2 Dopady koronavirové krize na ženy a muže

Jak jsem nastínila v Úvodu, hodně se mluvilo a mluví o dopadech koronavirové krize na různé skupiny obyvatel, o dopadech na děti, seniory, pracující a podnikatele. Zřídka kdy se však o pandemii mluví v souvislosti s genderem nebo v souvislosti dopadů na skupinu žen. Jak o tom píše Beauvoir (1966), polovina všech lidí na světě jsou ženy, a přesto jsou podřadnou, „druhou“ a opomíjenou skupinou. Já se zde budu zabývat těmi autory, institucemi a médii, které o ženách přeci jen mluvili. Nejvýraznější institucí je European Institute for Gender Equality (Evropský institut pro genderovou rovnost) - EIGE, který se tomuto tématu věnuje ve svém článku *Covid-19 derails gender equality gains* (EIGE, 2021b) a dělá nové a nové výzkumy. Zatím EIGE publikoval celkem tři výzkumy s tematikou pandemie COVIDU-19 a genderem. První výzkum byl na téma *Gender inequalities in care and consequences for the labour market* (EIGE, 2021a), druhý výzkum na téma *The Covid-19 pandemic and intimate partner violence against women in the EU* (EIGE, 2021c) a

třetí, zatím poslední výzkum na téma *Gender Equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic* (EIGE, 2021d).

Nejprve se budu věnovat článku EIGE (2021b). V tomto článku EIGE mluví o tom, že COVID-19 zmařil snahy o genderovou rovnost a prohloubil už stávající genderové nerovnosti. Koronavirová krize totiž prý dopadá nejvíce na ženy. V profesích, kde pracuje nejvíce žen se nejvíce přicházelo o práci. Jedná se o odvětví maloobchodu, ubytování, péče, práce v domácnostech a v oděvní výrobě. O práci tak v Evropě přišlo 2,2 milionu žen. Ženám se také zhoršil work-life balance, čili rovnováha mezi pracovním a soukromým životem. Obzvláště pak matkám malých dětí a dětí ve školním věku. Děti jsou totiž doma a ženy pro ně musí zajistit péči. Pracují tedy třeba méně hodin v práci a tím pádem mají méně peněz. Přibýly jim nové povinnosti a tím i čas strávený neplacenou péčí. Může to ženám zpomalit kariérní postup a jejich produktivitu. Toto má vliv na zvětšení rozdílů mezi ženami a muži popsanych v kapitole 1.2.5. Ženy mají ještě nižší platy než muži a ještě více času tráví neplacenou prací doma oproti placené práci v zaměstnání na rozdíl od mužů, což je ještě více pasuje do tradiční genderové role „domáci/pečovatelky“. Také při ztrátě práce jsou ženy závislé na mužích. V pandemii také vzrostl počet hlášení o domácím násilí na ženách. Personál azylů a poraden v EU byl zavalen kvůli zvýšené poptávce.

Tato zjištění vycházejí ze zmíněných výzkumů EIGE. První výzkum (EIGE, 2021a) se věnuje dopadu koronavirové krize na oblast péče. EIGE zejména zmiňuje pracovníky ve zdravotnictví (v originále healthcare workers – slovo care (péče) je tu v názvu obsaženo, nikoli však v češtině). Naprostá většina zdravotnických pracovníků a osob poskytujících osobní péči ve zdravotnických službách v EU jsou ženy, a to 76 % a 86 %. Ženy jsou proto v první linii pandemie COVID-19, nesou ještě větší pracovní zátěž a riskují sebe i své rodiny, aby se staraly o druhé. WHO prý rovněž zaznamenala alarmující nárůst zpráv o slovním obtěžování, diskriminaci a fyzickém násilí vůči zdravotníkům uprostřed pandemie COVIDU-19. Pandemie také způsobila mimořádnou míru psychického stresu pro zdravotníky. Jsou například vystaveni vysokým nárokům na dlouhé hodiny, vyrovnávají se s bezprecedentní úmrtností svých pacientů, žijí v neustálém strachu z expozice nemoci, zatímco jsou odděleni od rodiny a čelí sociální stigmatizaci.

Druhá studie (EIGE, 2021c) nabízí předběžný přehled opatření přijatých v celé EU na podporu obětí násilí během koronavirové krize, identifikuje příklady slibných postupů a poskytuje počáteční doporučení pro EU a členské státy, jak lépe podporovat oběti během pandemie, jakož i v dalších potenciálních krizích. Zjištění byla následující: velmi málo členských států přijalo

komplexní vnitrostátní politiku nebo akční plán zabývající se možnými prudkými nárůsty intimního partnerského násilí v souvislosti s pandemií, a takové akční plány byly zjištěny pouze ve třech členských státech (Irsko, Španělsko a Litva).

Ve třetí a poslední studii (EIGE, 2021d) se píše o socio-ekonomických dopadech krize na genderovou rovnost a ženy. Výzkum poskytuje následující zjištění. Koronavirová krize odhaluje, že nepříznivé socioekonomické dopady jsou pro ženy dlouhodobější než pro muže. Ženy více přicházely o práci, protože ztráty zaměstnanosti byly soustředěny ve vysoce feminizovaných a zároveň nejhůře koronavirem postižených odvětvích. Poté ekonomická obnova zaznamenaná v létě 2020 představovala pro ženy velké překážky ve vztahu k návratu na trh práce. Počáteční pandemická a omezující opatření měla silný dopad na osoby samostatně výdělečně činné, dočasné pracovníky, zaměstnance na částečný úvazek a neformální pracovníky. Mezi těmito nestandardními formami práce jsou neúměrně zastoupeny ženy, které představují například 69 % ztrát zaznamenaných u pracovníků na částečný úvazek ve věku 15 až 64 let. Dále prudký a bezprecedentní pokles celkového počtu pracovních hodin během první vlny pandemie byl výraznější u žen než u mužů. Dalším zjištěním je, že podíl neplacené práce je hlavním určujícím faktorem toho, kdo v koronavirové krizi ztrácí nejvíce. To odpovídá stávajícím rozdílům v životech žen a mužů popisovaných v kapitole 2.1.5. Během první vlny pandemie se zvýšilo břemeno neplacené péče pro ženy i muže, i když hlavní část zodpovědnosti za péči nadále nesly ženy. Uzavření škol, omezení péče o děti, uzavření služeb péče o děti a jiných pečovatelských služeb a další opatření postavily ženy s pečovatelskými povinnostmi do těžké pozice, pokud jde o hledání dobře výdělečného zaměstnání a dobrých kariérních vyhlídek. To ukazuje, že pandemie COVIDU-19 může posílit tradiční genderové role v soukromé sféře a poškodit dlouhodobé vyhlídky žen na trhu práce. V neposlední řadě krize také prohloubila rozdíly ve finanční nestabilitě a riziku chudoby mezi muži a ženami, přičemž 58 % žen uvádí, že nejsou schopny udržet stejnou životní úroveň déle než 3 měsíce a 36 % žen je v horší finanční situaci než v předchozích 3 měsících.

Dále se tomuto tématu věnovala ve svém výzkumu s názvem *The impact of sex and gender in the current COVID-19 pandemic* Evropská komise EU (European Commission of the European Union, 2020). Studie se zabývá rozdíly mezi pohlavími v imunitních odpovědích, dávkováním a nežádoucími účinkami vakcín specifických pro pohlaví, rizikovými faktory specifickými pro pohlaví (např. u zdravotnických pracovníků a pečovatelských), genderově sensitivními kampaněmi zaměřenými na prevenci a socioekonomickou zátěž spojenou s opatřeními veřejné bezpečnosti.

Klíčová zjištění jsou: na akutní infekci umírá v krátkodobém horizontu více mužů než žen, sociální faktory však přispívají k vyšší pravděpodobnosti, že ženy onemocní COVIDEM-19, ženy mohou být také postiženy v dlouhodobějším horizontu více než muži a lockdown dopadá na muže a ženy odlišně. Dále se zdá, že ženy pociťují více vedlejších účinků léků než muži. Studie s léky a očkovacími látkami proti COVIDU-19 proto musí zahrnovat analýzy specifické pro pohlaví. Dalším významným sociálním faktorem je potenciální nárůst domácího násilí, kdy změna místa výkonu práce znamená, že pachatelé a oběti jsou odkázáni do svých domovů. Nakonec European Commission stejně jako EIGE dodává, že socioekonomická opatření mají potenciál zhoršit stávající nerovnosti mezi ženami a muži.

Tato zjištění bych ještě ráda doplnila o oblast Vzdělávání. Předešlé výzkumy Vzdělávání neměly jako oblast zkoumání. World Bank Group (Gender, Poverty and Equity) ve své práci s názvem *Gender Dimensions of the COVID-19 Pandemic: policy note (2020)* mimo jiné popisuje dopady koronavirové krize na chlapce a dívky ve vzdělávání. V domácnostech a na komunitní úrovni by mohlo přidělování zdrojů na domácí vzdělávání být přesměrováno na chlapce na úkor dívek. To z dlouhodobého hlediska ovlivní jejich možnost nadále se věnovat vzdělávání. U chlapců se také může zvýšit tlak na přispění k příjmu rodiny v důsledku zpříšňujících se ekonomických podmínek, což povede k trvalému ukončení školní docházky. Nezbytná budou cílená opatření pro nejzranitelnější dívky (tj. bez přístupu k technologiím). Programy na posílení postavení dospívajících dívek se také ukázaly jako účinné, pokud jde o udržování dívek ve vzdělávání.

Jak lze vidět stávající rozdíly v životech žen a mužů se odrážejí v pandemii COVIDU-19. Pandemie na tyto rozdíly ještě více ukázala ale zároveň je i zvýraznila. Je otázkou, jak moc koronavirová krize nakonec posílí tradiční genderové role a stereotypy ve společnosti.

3 EMPIRICKÁ ČÁST

V této části práce se budu věnovat vlastnímu výzkumu, případové studii. V kapitole Metodologie svůj výzkum nejprve představím, a poté popíšu jeho metodologii v dalších podkapitolách. Následně v kapitole Průběh rozhovorů popíšu, jak jsem rozhovory realizovala. V poslední kapitole Analýza rozhovorů prezentuji výsledky mého výzkumu.

3.1 Metodologie

3.1.1 Téma empirického výzkumu

Jak jsem avizovala v Úvodu, ve své práci se budu do hloubky zabývat tím, jaké dopady mají důsledky koronavirové krize (tj. uzavření vysokých škol, restrikce atd.) na život studujících na FHS UK a jestli se dopady na studenty liší od dopadů na studentky. Z řady studií (EIGE, 2021c, 2021b; European Commission, 2020) totiž vyplývá, že koronavirus dopadá nejvíce na ženy. Cílem tohoto výzkumu je nahlédnutí do životů studujících v době pandemie COVIDU-19 a porozumění jejich sociální realitě, každodennímu životu a prožívání.

3.1.2 Výzkumný problém, výzkumné otázky

Ve výzkumu se tedy budu zabývat tím, jak se studujícím změnil každodenní život kvůli důsledkům krize, jak to ovlivnilo jejich kvalitu života, psychické zdraví, fyzické zdraví, sociální život a studium, a jak se případná změna liší pro jednotlivá pohlaví.

Výzkumné otázky formuluji následovně:

- Jaké dopady měla koronavirová krize na vysokoškolské studující?
- Jak se lišil život studujících před koronavirovou krizí od života v jejím průběhu?
- Jak se liší dopady koronavirové krize na studentky od dopadů na studenty?

3.1.3 Výzkumná strategie

Vzhledem k mému výzkumnému problému jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii. Budu se totiž zaměřovat na vzorek lidí, kteří nemají reprezentovat určitou populaci, ale výzkumný problém (Disman, 2002). Pro tento typ výzkumu jsem se rozhodla, protože mi umožňuje získání hloubkového popisu případů (Hendl, 2005). Také mi podle Dismana (2002) umožní „*interpretaci sociální reality*“ jedinců. Dále je podle Ferjenčíka (2010) cílem kvalitativního výzkumu vytváření nového porozumění a vhledu, a to je dalším mým záměrem.

Jedním z několika přístupů kvalitativního výzkumu je výzkum prováděný pomocí případové studie. Případová studie spočívá v zaměření se na podrobný popis a rozbor jednoho či několika málo případů. Zatímco ve statistickém šetření shromažďujeme omezené množství dat od mnoha jedinců, v případové studii sbíráme velké množství dat od jednoho nebo několika málo jedinců. Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho či několika málo případů lépe porozumíme jiným obdobným případům. (Hendl, 2005)

Dále podle Ferjenčíka (2010) je případová studie vhodná „*pro studium vzácně se vyskytujících jevů – tam nemáme ani příliš mnohých jiných možností než intenzivně studovat a zkoumat jev, který se právě v daném místě a v daném čase vynořil*“ (s. 133). Za tento jev považuji ve svém výzkumu pandemii COVIDU-19. Zároveň budu tento jev zkoumat jako onen případ případové studie.

Rozhodla jsem se tedy svůj kvalitativní výzkum realizovat formou případové studie.

3.1.4 Techniky sběru dat

V rámci mého empirického výzkumu jsem ke sběru dat využila techniku rozhovorů. Rozhovory se v kvalitativním výzkumu dělí na strukturované, polostrukturované a volné (Reichel, 2009). Polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami je pro můj výzkum nejvhodnější. Volný rozhovor, u kterého témata a jejich pořadí určuje komunikační partner, by mi neumožnil pokrýt všechna témata, která potřebuji v rozhovoru sledovat. Strukturovaný rozhovor by mi zase neumožnil reagovat v průběhu rozhovoru doplňujícími otázkami, vynechat nebo přidat některé otázky a nechat komunikačního partnera volně mluvit, i když se bude odchylovat od otázky.

Naproti tomu polostrukturovaný rozhovor mi umožnil následovat určitou strukturu a nic tak neopomenout, ale zároveň partnerům nechat větší prostor pro odpovědi. (Hendl, 2005)

Rozhovory vzhledem k současné koronavirové krizi probíhaly online formou na předem domluvené platformě (MS Teams a Facebook Messenger). Během hovoru měly obě strany zapnutou kameru a mikrofon. Bez kamery bych přišla o neverbální projevy komunikačního partnera a ty jsou vzhledem k výzkumnému problému nedílnou součástí. Interview jsem nahrávala na diktafon v mobilním telefonu, abych se mohla plně soustředit na dotazovaného a abych mohla následně zpracovat a vyhodnocovat získaná data a nic mi neuniklo. Zmíněné neverbální projevy jsem si zaznamenala do poznámek.

Rozhovor jsem rozdělila do tří částí. V první, úvodní části jsem seznámila účastníka s tématem výzkumu, zeptala se ho na souhlas s nahráváním a ujistila ho o anonymitě získávaných dat. V prostřední části jsem se ptala komunikačního partnera předem připravenými otázkami na stěžejní témata. V poslední, závěrečné části jsem zakončila interview s otázkou, zda ještě chce studující k tématu něco říct a znovu ho ujistila o anonymitě. Dále jsem také nabídla další možný kontakt a seznámení se s výsledky výzkumu. (Hendl, 2005)

Obecně jsem podle Hendla (2005) kladla na začátek rozhovoru lehčí a rozehrívací otázky, kdežto na konci stěžejní, citlivější otázky.

Otázky jsem kladla v rámci těchto stěžejních témat:

- Změny v životě studujícího
- Změny ve studiu studujícího
- Změny v psychickém zdraví studujícího
- Změny ve fyzickém zdraví studujícího
- Změny v sociálním životě studujícího
- Změna kvality života studujícího

V průběhu rozhovoru jsem komunikačnímu partnerovi položila doplňující otázky tzv. „sondážní“ (Hendl, 2005), abych se dostala více do hloubky, nebo aby mi pomohly pochopit a objasnit stanovisko studujícího.

3.1.5 Výběr vzorku

Pro svůj empirický výzkum jsem použila techniku *účelového výběru* (Disman, 2002), neboli také *výběr úsudkem* (Jeřábek, 1993). Výzkumník dle jeho úsudku rozhodne o tom, co by mělo být pozorováno. Vybere vzorek na základě jím určených kritérií. Dále jsem také vybrala vzorek tak, aby zastupoval populaci problému, nikoli populaci jednotlivců (Disman, 2002).

Účastníky jsem vybrala na základě těchto kritérií:

- komunikační partner musí být studující na vysoké škole, konkrétně musí být z komunity studujících, kteří studují obor Studium humanitní vzdělanosti na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy
- komunikační partneři musí být rovnoměrně zastoupeni na základě pohlaví
- komunikační partner musí aktuálně prezenčně studovat 2. – 5. ročník bakalářského studia na FHS
- věk komunikačních partnerů musí být 20-26

Vzhledem k podobě mého kvalitativního výzkumu, kterou je případová studie, jsem určila mé první kritérium. Případová studie totiž zkoumá úzkou sociální skupinu nebo komunitu (Hendl, 2005). Druhé kritérium jsem zvolila na základě mého výzkumného problému a výzkumných otázek. Budu se totiž zabývat tím, zda a jak se liší dopady koronavirové krize u jednotlivých pohlaví. Proto partneři musí být rovnoměrně zastoupeni. Třetí kritérium jsem vybrala, protože potřebuji zkoumat u účastníků změny jejich studia kvůli koronaviru, a to by nešlo u 1. ročníku. Zároveň podmínka prezenčního studia mi zajišťuje, že dotazovaný nepracuje na hlavní pracovní poměr a jedná se pouze o studujícího. Také to potřebuji kvůli zkoumanému tématu kvality života a případných změn v životě komunikačního partnera. Studující je zvyklý chodit do školy pravidelně několikrát týdně a potom následující dva až tři semestry nechodí do školy vůbec. Tento konkrétní případ chci zkoumat. Čtvrté kritérium jsem zvolila, protože chci studovat pouze životní styl mladých lidí.

Vzorek jsem určila ve velikosti 6-10 komunikačních partnerů v rozložení 3-5 žen a 3-5 mužů. Kvalitativní výzkum se totiž nesnaží zobecňovat výsledky na celou populaci jako kvantitativní, ale jde mu o zkoumání a chápání problému (Disman, 2002).

Komunikační partnery jsem vybírala také online formou. Zaměřila jsem se konkrétně na školní skupiny na sociální síti Facebook, kde jsem zveřejnila poptávku po účastnících na mém výzkumu k bakalářské práci. Výsledný počet účastníků závisel na počtu sehnanych studujících a na objemu získaných dat.

3.1.6 Analytické postupy

U kvalitativního výzkumu se analýza dat provádí od počátku zahájení výzkumu, tedy data se zde analyzují souběžně s jejich sběrem (Disman, 2002; Hendl, 2005). Již s prvním rozhovorem se naskýtá možnost reflektovat kladené otázky a odpovědi, a případně měnit osnovu rozhovoru.

Jak jsem již zmínila, rozhovor jsem nahrávala na diktafon. To mi umožnilo uchovat si záznam, který jsem následně převedla do písemné podoby **komentovanou transkripcí** (Hendl, 2005). Je to transkripce, která zaznamenává i neverbální projevy dotazovaného, a ty jsou pro můj výzkum důležité. Poznámky z rozhovoru jsem propojila s transkripcí. Následně jsem rozčlenila text do jednotlivých analytických jednotek podle cíle výzkumu. Tento proces se nazývá **segmentace** (Hendl, 2005). Zvýraznila a podtrhala jsem si důležitá slova, věty, odstavce. Poté jsem k těmto celkům přiřadila kódy, slova nebo fráze, které reprezentovaly určitá témata, výzkumné otázky, teorie. Tento postup se nazývá **kódování** (Hendl, 2005). Celý tento proces byl provázán **poznámkováním** čili zapisováním poznámek k jednotlivým kódům, poznámek v podobě mých úvah a postřehů, předběžných závěrů atd. (Hendl, 2005). Pro zjednodušení těchto postupů, zlepšení časové náročnosti a přehlednosti jsem využila k analýze dat software Atlas.ti.

Analýzu dat jsem tedy provedla pomocí segmentace, kódování a poznámkování, postupů, které jsem prováděla souběžně. Výsledkem těchto postupů by měl být popis pravidelností, podobností, ale i odlišností mezi rozhovory s jednotlivými komunikačními partnery (Heřmanský, 2009/2010). Podle tohoto popisu jsem zhotovila výslednou interpretaci dat a pokusila se vytvořit porozumění danému zkoumanému fenoménu.

3.1.7 Hodnocení kvality výzkumu

Základními kritérii pro hodnocení kvality výzkumu jsou platnost (validita), spolehlivost (reliabilita) a zobecnitelnost (reprezentativita) (Reichel, 2009). Hendl (2005) však zpracoval podle Lincolna a Guby kritéria specifická pouze pro kvalitativní výzkum. Těmi jsou: **důvěryhodnost, přenositelnost, hodnověrnost a potvrditelnost**. Kritérium důvěryhodnosti předpokládá, „že předmět zkoumání byl přesně identifikován a popsán“ (Hendl, 2005 s. 339). Získávání informací je u mého výzkumu založeno na intenzivním kontaktu s komunikačním partnerem, takže mám všechny předpoklady, abych zkoumala, co jsem chtěla, tj. dosáhla důvěryhodnosti. Přenositelností „se myslí možnost využít závěry z daného případu pro jiný případ, který se mu podobá“ (Hendl 2005, s. 339). Vzhledem k povaze mého výzkumu, kterou je případová studie (zkoumá se jen několik málo jedinců) je přenositelnost u mého výzkumu téměř nemožná. Potvrditelnost je analogií objektivity (Hendl, 2005). Jelikož užívám nestandardizovanou techniku sběru dat (polostrukturovaný rozhovor), nelze zaručit, že opakování přinese totožné výsledky, tudíž že výzkum bude potvrditelný. Konečně hodnověrnost Hendl (2005) popisuje jako spolehlivost a považuje ji za důležitou pro důvěryhodnost bádání. Zajišťuje se procesem revize.

Hendl (2005) dále také podle Lincolna a Guby uvádí tři nebezpečí, jež by mohla ovlivnit validitu výzkumu, a to reaktivitu, zkreslení ze strany výzkumníka a zkreslení ze strany účastníka. Reaktivitou se rozumí skutečnost, že badatel může ovlivnit průběh sbírání dat. Určitě je tedy podstatné, abych já jako výzkumnice nedávala při rozhovorech najevo svůj názor a postoj k dané problematice. Například takto: „Že jo, už je to dlouhé (lockdown), už mám z toho deprese.“ Nicméně ani to stačit nemusí, komunikačního partnera může ovlivnit i něco jiného, na co nemám vliv, jako například můj věk, pohlaví, osobnost atd. Zkreslení ze strany výzkumníka představuje jeho předsudky, subjektivní názory a pocity. Snažila jsem se tedy od nich oprostit, udržet si nadhled a odstup a v závěru podotknu, co mohla má osoba při procesu ovlivnit. Zkreslení ze strany účastníka se bohužel téměř nedá zabránit. Pokud mi dotyčný lhal nebo mi něco zamlčel, těžko jsem to mohla rozpoznat. Nicméně si myslím, že čím uvolněnější atmosféra a důvěra mezi mnou a komunikačním partnerem při rozhovoru panovala, tím toto riziko bylo menší.

Výzkum by měl být nahlédnutím do prožívání jedince a porozuměním sociální realitě jedince, zobecnění není účelem zkoumání. Pokud se vyvaruji zmíněným zkreslením a budu mít takto uvedený design výzkumu, měl by mít výzkum poměrně vysokou validitu.

3.1.8 Etické otázky

Etickou adekvátnost výzkumu jsem se snažila zajistit tím, že jsem dbala na etické zásady výzkumu uvedené v Hendl (2005, s. 155-157). Na začátku rozhovoru jsem komunikační partnery seznámila s tématem výzkumu, výzkumnými otázkami, účelem výzkumu a zpracováváním dat. Také jsem je ujistila o anonymitě získaných dat – data nejsou spojená s jejich osobou. Použila jsem totiž pseudonymy. Dále jsem se komunikačního partnera zeptala na souhlas s nahráváním našeho rozhovoru na diktafon a sdělila, že záznam bude sloužit pouze pro účely zpracování této bakalářské práce a bude jen v mém osobním vlastnictví v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Poté, co mi udělil souhlas s nahráváním, jsem se účastníka zeptala na souhlas s dobrovolnou účastí na výzkumu tzv. informovaný souhlas, který je tímto zaznamenán ústní formou. Součástí bylo informování účastníka o tom, že může kdykoliv ukončit spolupráci na výzkumu a že nemusí odpovídat na otázky, které mu jsou nepříjemné. Na konci rozhovoru jsem poděkovala komunikačnímu partnerovi za jeho účast na výzkumu a nabídla mu možnost seznámit se s výsledky výzkumu. K dotazovanému jsem přistupovala jako k rovnocennému partnerovi a vzhledem k povaze výzkumu jsem při rozhovoru reagovala citlivě, abych v žádném případě nepoškodila psychické zdraví komunikačního partnera. (Hendl, 2005; Ferjenčík, 2010)

3.2 Průběh rozhovorů

Všechny rozhovory probíhaly v jednom týdnu od 17. 5. do 20. 5. 2021, kdy pomalu končil semestr. Na poptávku po účasti na mém výzkumu se přihlásilo 7 žen a 4 muži. Výsledný výzkumný vzorek jsem tedy stanovila na 4 ženy a 4 muže. Po skončení rozhovorů jsem všem přidělila následující pseudonymy: Nikola, Anna, Míša, Lenka, Vašek, Matěj, Lukáš a Honza.

Všem sehnáním komunikačním partnerům jsem nabídla možnost vybrat si z online platform tu jimi preferovanou. Rozhovory, s výjimkou rozhovoru s Vaškem, který probíhal přes Messenger, probíhaly přes platformu MS Teams. Všichni účastníci měli zapnutou kameru a souhlasili s nahráváním na diktafon (souhlas je nahraný na diktafon). Délka rozhovorů se pohybovala mezi 20 až 40 minutami s tím, že v průměru trvaly 30 a více minut.

Na každý rozhovor jsem pečlivě volila barvu svého oblečení. Dle mého názoru je barva oblečení důležitým aspektem k navození správné atmosféry rozhovoru. Snažila jsem se o co nejpříjemnější atmosféru, ale také o atmosféru, ve které je možné říci cokoli. Volila jsem tedy světlé tóny od bílé přes světle růžovou po výraznější růžovou. Růžová a bílá barva totiž podle mě představují citlivost, zranitelnost a něhu, a takto jsem chtěla být komunikačními partnery vnímána. Zmíněnou příjemnou atmosféru jsem se snažila navodit také pitím teplého nápoje (kávy nebo čaje) na kameru a přátelským úvodem rozhovoru v podobě tzv. „small talku“. Díky tomu jsem neměla problémy s nehovorností studujících nebo tím, že by mi komunikační partneři neřekli to, co potřebuji vědět (např. protože by se styděli).

V průběhu rozovorů jsem postupovala podle Cannell a Kahn ve Ferjenčíkovi (2010) a jejich „sekundárních otázek“. Těmi jsou: krátké projevy porozumění a zájmu jako jsou „ano“, „chápu“, krátké očekávající mlčení, zopakování nebo parafrázování odpovědi „řikal jsi, že...“ a sumarizace nebo zrcadlení odpovědi „takže tedy to máš takto a takto“. Na základě těchto otázek se mi většinou podařilo získat další odpovědi. Například když jsem chvíli mlčela, komunikační partner začal znovu mluvit, nebo když jsem zopakovala jeho odpověď, studující ji na základě toho ještě rozvinul. Také po sumarizaci odpovědi mě někdy studující ještě doplnil. V případě krátkých projevů porozumění a zájmu se zase účastníci více uvolnili.

Všechny rozhovory proběhly v pořádku, bez žádných komplikací, byly plně dokončeny a všichni komunikační partneři odpověděli na všechny otázky, které jsem jim položila.

3.3 Analýza rozhovorů

V této kapitole se budu věnovat analýze 8 rozhovorů s komunikačními partnery. Výsledky jsem rozdělila na tři podkapitoly podle též tří výzkumných otázek. V první části – *Jaké dopady má koronavirová krize na vysokoškolské studující?* uvádím výčet všech dopadů zmíněných komunikačními partnery. V druhé podkapitole – *Jak se liší život studujících před koronavirovou krizí od života v jejím průběhu?* již budu konkrétně popisovat dopady pandemie na životy studujících a pomocí citací zprostředkují zkušenosti a pohledy studujících. Tuto část rozdělují na tematické celky podle kladených otázek v rozhovoru. V poslední podkapitole – *Liší se, a jak se liší*

dopady koronavirové krize na studentky od dopadů na studenty? se budu věnovat rozdílům, odlišnostem ale i podobnostem v dopadech na studující ženy a studující muže.

3.3.1 Jaké dopady má koronavirová krize na vysokoškolské studující?

V rozhovorech mi jednotliví komunikační partneři sdělili celkem 69 dopadů. Tyto dopady jsem rozdělila do 6 kategorií. V Tabulce 1 jsou vyobrazeny všechny dopady rozdělené do jednotlivých kategorií. Nutno však říci, že některé dopady spadají do více kategorií, například pocit osamění se dá zařadit jak do kategorie Sociální život a vztahy, tak do Psychické zdraví, nebo horší spánek se dá zařadit jak do Kvalita života, tak do Fyzické zdraví atd. Tyto dopady jsou v Tabulce 1 zapsány pouze jednou jako jeden dopad, jinak by se jich spousta opakovala, tabulka by byla moc dlouhá a bylo by problematické určit celkový počet. Vybrala jsem proto vždy podle mě významnější kategorii, kam dopad zařadit.

Tabulka 1 - Výčet všech zmíněných dopadů rozdělených do kategorií

Kategorie	Dopad
Obecné změny v životě	jsem jenom doma
	méně peněz/ztráta výdělku
	přestěhování se
	seberozvoj
	úmrť v rodině
	vystěhování z kolejí
	stání se vegetariánem/kou
	ztráta práce
Studium	nevýhoda – chybí mi učitelé
	nevýhoda – nejde mi se učit doma
	nevýhoda – neudělání zkoušek
	nevýhoda – prokrastinace
	nevýhoda – snížená nebo ztracená motivace
	nevýhoda – sociální izolace
	nevýhoda – zavřené knihovny
	nevýhoda – ztráta motivace dostudovat školu
	výhoda – není dojíždění do školy
	výhoda – nahrávání přednášek
	výhoda – pozdější vstávání
výhoda – zlepšení vyučujících v technice	
Fyzické zdraví	příbytek na váze

	začal/a jsem sportovat/víc sportovat
	zhoršení fyzicky
	zhoršení zdravotního stavu
	ztráta každodenního pohybu
	nemohl/a jsem sportovat/méně sportuji
Psychické zdraví	stres
	beznaděj
	deprese
	nejistota
	neodreagování se
	větší péče o psychické zdraví
	pocit bezvýhodnosti
	pocit odloučení
	psychicky náročné
	smutek
	strach
	mám strach o blízké
	strach o sebe nemám
	stres – z opatření
	střídání nálad (horská dráha)
	úzkosti
	zhoršení nálady
	ztráta smyslu žití
Sociální život a vztahy	hrabalo mi z nevidání se s lidmi
	chybí mi lidi
	problém s interakcemi (odnaučení)
	sociální izolace
	ztráta každodenních interakcí
	ztráta studentského života
	pocit odříznutí/izolovanosti
	pocit osamění
	lepší vztah s partnerkou/rem
	méne se vidím s partnerem/kou
	méne se vidím s rodinou
	ponorka v rodině
	více času s rodinou
	ztráta partnera/ky
	ztráta poznávání nových lidí
	ztráta přátel
	ztráta spolužáků
	nemožnost poznat nového/vou partnera/ku
Kvalita života	horší spánek
	nemoc si užívat život

	pocit monotónnosti
	pocit nesvobody
	přežívám než žiju
	je lepší
	ztráta vyžití

Zdroj: vlastní rozhovory s komunikačními partnery

Z Tabulky 1 lze vidět, že některé vypsané dopady jsou negativní a některé jsou pozitivní. Také si lze všimnout, že negativní dopady jasně převažují nad těmi pozitivními. Ve většině kategorií (5/6) je pouze 1 nebo 2 pozitivní dopady. Následující Tabulka 2 zobrazuje pouze pozitivní zmíněné dopady koronavirové krize.

Tabulka 2 - Výčet pozitivních zmíněných dopadů

Kategorie	Dopad
Pozitivní dopady	seberozvoj
	stání se vegetariánkou/nem
	větší péče o psychické zdraví
	začal/a jsem sportovat/víc
	více času s rodinou
	lepší vztah s partnerkou/rem
	lepší kvalita života
	není dojíždění do školy
	pozdější vstávání
	nahrávání přednášek
	zlepšení vyučujících v technice

Zdroj: vlastní rozhovory s komunikačními partnery

Z Tabulky 2 tedy vyplývá, že pozitivních dopadů je 11 ze 69. Komunikační partneři po položení otázky automaticky začali jmenovat pouze negativní dopady, i když otázky byly položeny neutrálně. Až po doptání se i na pozitivní dopady je studující v některých případech uvedli. To neplatí pro komunikační partnerku Nikolu. Nikola naopak automaticky uvedla dopady pozitivní. Z 11 pozitivních dopadů uvedených v Tabulce 2 Nikola uvedla 8. Položky „stání se vegetariánkou/nem“ a „lepší kvalita života“ byly uvedeny pouze Nikolou (z 8 komunikačních partnerů). „Lepší vztah s partnerkou/rem“ zase uvedl pouze Honza. Nutno tedy říci, že některé dopady, jak pozitivní, tak negativní, jsou specifické pouze pro jednoho komunikačního partnera. Naopak některé dopady jsou zmíněny většinou studujících. Toto znázorňuje Tabulka 3 uvedená níže.

Tabulka 3 - Počet: kolikrát byly dané dopady zmíněny

Dopad	Celkem		
● fyzické zdraví - příbytek na váze	2	● psychické zdraví - stres - z opatření	2
● fyzické zdraví - začal/a jsem sportovat/více	2	● psychické zdraví - střídání nálad (horská dráha)	2
● fyzické zdraví - zhoršení fyzicky	2	● psychické zdraví - úzkosti	5
● fyzické zdraví - zhoršení zdravotního stavu	4	● psychické zdraví - zhoršení nálady	2
● fyzické zdraví - ztráta každodenního pohybu	5	● psychické zdraví - ztráta smyslu žití	2
● fyzické zdraví - nemohl/a jsem sportovat/méně	1	● sociální život - hrabalo mi z nevidání se s lidmi	1
● kvalita života - horší spánek	2	● sociální život - chybí mi lidi	7
● kvalita života - nemoct si užívat život	1	● sociální život - problém s interakcemi (odnaučení)	3
● kvalita života - pocit monotónosti	5	● sociální život - sociální izolace	2
● kvalita života - pocit nesvobody	2	● sociální život - ztráta každodenních interakcí	2
● kvalita života - přežívám než žiju	1	● sociální život - ztráta studentského života	2
● kvalita života - je lepší	3	● pocit odříznutí/izolovanosti	4
● kvalita života - ztráta vyžití	6	● pocit osamění	4
● obecné změny v životě - jsem jenom doma	2	● vztahy - lepší vztah s partnerkou/rem	1
● obecné změny v životě - méně peněz/ztráta výdělku	1	● vztahy - méně se vidím s partnerem/kou	3
● obecné změny v životě - přestěhování se	1	● vztahy - méně se vidím s rodinou	1
● obecné změny v životě - seberozvoj	2	● vztahy - ponorka v rodině	2
● obecné změny v životě - úmrtí v rodině	2	● vztahy - výhoda - čas s rodinou	3
● obecné změny v životě - vystěhování z kolejí	1	● vztahy - ztráta partnera/ky	1
● obecné změny v životě - stání se vegetariánkou/nem	1	● vztahy - ztráta poznávání nových lidí	4
● obecné změny v životě - ztráta práce	3	● vztahy - ztráta přátel	7
● psychické zdraví - strach o sebe nemám	3	● vztahy - ztráta spolužáků	7
● psychické zdraví - beznaděj	1	● vztahy - nemožnost poznat nového/vou partnera/ku	2
● psychické zdraví - deprese	2	● studium: nevýhoda - chybí mi učitelé	4
● psychické zdraví - nejistota	2	● studium: nevýhoda - nejde mi se učit doma	2
● psychické zdraví - neodreagování se	4	● studium: nevýhoda - neudělení zkoušek	1
● psychické zdraví - větší péče o psychické zdraví	1	● studium: nevýhoda - prokrastinace	5
● psychické zdraví - pocit bezvýhodnosti	1	● studium: nevýhoda - snížená nebo ztracená motivace	7
● psychické zdraví - pocit odloučení	1	● studium: nevýhoda - sociální izolace	5
● psychické zdraví - psychicky náročné	2	● studium: nevýhoda - zavřené knihovny	2
● psychické zdraví - smutek	2	● studium: nevýhoda - ztráta motivace	3
● psychické zdraví - strach	6	● studium: výhoda - není dojíždění do školy	6
● psychické zdraví - strach o blízké	4	● studium: výhoda - nahrávání přednášek	4
● psychické zdraví - stres	4	● studium: výhoda - pozdější vstávání	2
		● studium: výhoda - zlepšení vyučujících v technice	2
		Celkem	194

Zdroj: vlastní rozhovory s komunikačními partnery

Zpracováno v Atlas.ti

Ráda bych věnovala pozornost těm nejvíce zmiňovaným dopadům v Tabulce 3 s číslem četnosti 5, 6 a 7. Tyto dopady jsou zmíněné většinou komunikačních partnerů – 5-7/8. Jsou to dopady: chybí mi lidi, ztráta přátel, ztráta spolužáků, studium – snížená nebo ztracená motivace,

ztráta vyžití, strach, pocit monotónnosti, úzkosti, ztráta každodenního pohybu, prokrastinace, studium – sociální izolace, není dojíždění do školy. Poslední uvedený dopad „není dojíždění do školy“ je jediným pozitivním dopadem z těchto nejvíce zmiňovaných dopadů. Studující podotkli, že jako pozitivní dopad online výuky je to, že se nemusí dojíždět daleko do školy. V souvislosti s tím zmiňují, že jim to značně ušetřilo čas, denně třeba 2 až 3 hodiny.

Dopady: chybí mi lidi, ztráta přátel a ztráta spolužáků jsou zařazeny v kategorii sociální život a vztahy. Všichni studující uvedli, že jim chybí sociální kontakt, lidi, kamarádi, spolužáci. „Ztráta přátel“ je myšlena jako ztráta přátel po dobu pandemie, ne ztráta přátel navždy. Studující uvedli, že se vídají s přáteli pouze online, nebo že se od začátku pandemie s některými přáteli vůbec neviděli. V případě Anny: *„tak já jsem třeba přišla o docela dost jako přátel“*, nebo v případě Honzy: *„takže ten vztah by se dalo říct, že chřadne, nebo že já nechci říkat, že jako mizí, ale prostě není opečováván“* by se dalo uvažovat i o ztrátě přátel po pandemii.

Jedním z nejvýraznějších dopadů je jednoznačně „snížená nebo ztracená motivace“ ke studiu. Sedm z osmi studujících uvedlo, že buď mají problém se učit, nebo nejsou motivováni k podávání studijních výkonů, anebo mají problém s udržením pozornosti. S tím přímo souvisí dopad „studium – prokrastinace“. Komunikační partneři mluvili o znesnadnění udržení pozornosti u přednášek nebo dokopání se k učení – *„to svádí k tomu dělat něco jiného, protože ho nikdo v uvozovkách nekontroluje, a tak je třeba na mobilu,“* řekla Lenka.

Strach a úzkosti jsou zařazeny do kategorie psychické zdraví. U všech studujících, kromě Nikoly, měla pandemie nějaký negativní dopad na psychické zdraví. Nejvýraznější z nich byly právě úzkosti – pět z osmi studujících. Strach byl zmiňován spíše v souvislosti obav o blízké, že se nakazí, nebo že studující někoho, své blízké nebo kohokoliv jiného nakazí. Ztrátu vyžití a pocit monotónnosti jsem zařadila do kategorie kvality života. Tyto dva dopady spolu navzájem souvisí. Ztrátu vyžití totiž studující mysleli jako nějakou nemožnost se odreagovat, vybit, chybějící pocit naplnění a nějakého vytrhnutí ze všednosti. Zmiňovali například: nemožnost jet na výlety, na zámek, na koncert, kulturní akce a sednout si v kavárně nebo čajovně.

Fyzické zdraví se do nejvíce zmíněných dopadů dostalo pouze s jedním dopadem: „ztráta každodenního pohybu“. Studující (5) uvedli, že jim chybí běžný pohyb, který měli před pandemií a že se teď tedy celkově méně hýbají.

Za zmínku určitě stojí i dopady zmíněné polovinou studujících v Tabulce 3 s číslem 4. Jsou to: zhoršení zdravotního stavu, neodreagování se, stres, strach o blízké, pocit osamění, pocit odříznutí/izolovanosti, ztráta poznávání nových lidí, chybí mi učitelé a jeden dopad pozitivní: nahrávání přednášek.

V další kapitole už podrobně rozeberu každou kategorii a vypíšu pomocí citací, co k těmto kategoriím studující řekli.

3.3.2 Jak se liší život studujících před koronavirovou krizí od života v jejím průběhu?

Do této podkapitoly jsem přidala jednu kategorii navíc, a to *Vládní opatření, které ovlivnily studující nejvíce*. Tyto kategorie jsem totiž určila podle kladených otázek v rozhovoru.

3.3.2.1 Změny v životech studujících

Nyní se budu zabývat obecnými změnami, které studující uvedli na otázku: „*Co všechno se ti v životě změnilo kvůli pandemii koronaviru?*“.

Mimo dopady, které studující zmínili v této části, ale jsou rozebírány pak zvlášť u jednotlivých kategorií, jako jsou: nedostatek sociálního kontaktu, dopady na psychiku, zmínili studující také konkrétní specifické dopady. Nikola, Vašek a Lukáš ztratili svoji práci nebo brigádu. Jednalo se o práci v hotelu, brigádu v muzeu a práci taneční trenérky. Pouze Lukáš navíc uvedl dopad, že má méně peněz/ztratil výdělek. Matějovi a Lence život hodně ovlivnilo úmrtí v rodině na koronavirus. Matěj řekl: „...*protože kvůli smrti táty teda v té době, protože mi umřel právě na COVID a bylo to jakože obrácení všeho žejo, celého života.*“ Míše zase život ovlivnilo zavření kolejí. „*No tak vykopli mě z kolejí, to bylo takový dost blbý, že jo, to jsem hodně špatně snášela, protože jsem měla větší kontrolu nad tím, co se děje, nikdo mě tam nebudil, nikdo mě tam nenutil, že něco honem potřebujou,*“ říká Míša. Stejně tak Lenka se musela přestěhovat, ne z kolejí, ale z bytu v Praze. „*Jsem se přestěhovala, protože já jsem bydlela v Praze, ale pak jsem si tam už nechtěla platit byt, protože jsem tam vůbec nebyla,*“ uvedla. Honza a Lukáš jako velkou změnu

uvádí to, že byli pořád jenom doma. „*Do práce nechodím, většina věcí byla zavřených, takže nikam s kamarády, a i škola byla online, tudíž ani tam jsem nemusel chodit,*“ říká Lukáš. Nikola hovořila o tom, že má na všechno teď spoustu času, a tak začala doma cvičit, stala se vegetariánkou a pracuje na seberozvoji. Stejně tak Vašek říká, že „*měl jsem jako víc času na nějaký věci asi na nějaký osobní rozvoj.*“

Obecně studující zmiňovali to, že se zavřela škola, že mají online výuku, že se teď nevidají s lidmi a kamarády, že jim to moc chybí, a že pociťují obecně dopady na psychiku. Tyto dopady jsou dále rozebírány v jednotlivých oblastech života a zahrnuty do kategorií nesoucí název těchto oblastí.

3.3.2.2 Změny ve studiu studujících

Zde uvádím, co studující odpověděli na otázku: „*Jak se ti změnilo studium kvůli koronaviru?*“ Dále jsem se vždy doptala i na výhody online studia, a naopak na obtíže se studiem. Tuto oblast tedy rozdělím na: „online studium - nevýhody“ a „online studium - výhody“. Jako první studující zmiňovali nevýhody, a tak začnu právě jimi.

Studující jako největší nevýhodu online výuky a jako odpověď na otázku obtíží se studiem vidí již zmíněné „Snížení nebo ztráta motivace“. Lukáš říká: „*...ale rozhodně to bylo potom taky znát ke konci, že prostě už toho bylo hodně a necítil jsem se prostě tak schopnej zvládat prostě vstát na tu školu, na čas, celou dobu dávat pozor, psát si zápisky a fungovat v tom, i když vlastně jsem neměl tolik jiných věcí.*“ Nebo Anna uvádí: „*Já bych řekla v otázce motivace asi. Že jsem mnohem méně motivovaná asi, než kdyby ty přednášky byly prezenčně. Protože takhle je i mnohem jednodušší nedávat pozor, než kdybych byla přímo v té aule.*“ Další s tím spojenou nevýhodou je „Prokrastinace“. „*Ale takhle doma je to prostě...tyjo, tak já půjdu vyprat, jo, tak já půjdu uklidit, uvařit si něco, najednou prostě další věci se nabalujou a vlastně člověk takhle hrozně prokrastinuje a strašně jakoby ho odvádí ta pozornost, když je doma,*“ míní Nikola. Stejně tolikrát zmiňovanou nevýhodou jako „Prokrastinace“ (5/7) je „Sociální izolace“ v souvislosti se školou. Lukáš říká: „*Potom, to, co mi je méně jasný, ale myslím si, že daleko důležitější, a to jsou právě ti kamarádi, sociální život jako na škole...*“ Míša zase říká: „*...ale chybí tam to všechno ostatní, ten kontakt, chybí tam to povídání, mezi hodinama i po hodinách.*“ A Nikola uvádí: „*A ještě možná socializace*

no, že dřív jsem vlastně byla jakoby v tom kontaktu třeba s těma lidma, že jo, a takhle, ti lidi si ani nezapnou prostě kameru.“ Nakonec Anna míní: „Pak je to i otázka nějaký sociální izolace jako, protože se setkávám jen s pár určitýma lidma, takže už i to mi chybí.“ Anna také uvádí dopad „Ztráta motivace dostudovat školu“ jako následek online výuky: „Já jsem třeba přemýšlela, jestli má cenu vůbec studovat, jsem si jako říkala, že by možná bylo lepší, kdybych šla rovnou pracovat, to jsem si říkala dost.“

Studující také zmínili další nevýhody, jako jsou třeba: zavřené knihovny, nejde mi se učit doma, neudělání zkoušek a chybí mi učitelé. Učitelé chybí Vaškovi, Lukášovi a Míše. *„Chybí to, že si dojdeš za učitelem po hodině, že si ho odchytněš, nebo cokoliv,“* říká Míša. Míša se také vyjadřuje k zavření knihoven: *„Pak že jo, jsem nemohla chodit normálně do knihoven a takže to hodně ovlivnilo moje studium prostě.“*

Nyní toto téma zakončím výhodami online výuky. Těmi podle studujících jsou: není dojíždění do školy, nahrávání přednášek, pozdější vstávání a zlepšení vyučujících v technice. Honza řekl: *„No tak jak jsem říkal s tím dojížděním, ušetřím spoustu času, když jsem teď doma a vlastně nemusím jezdit až do Prahy, protože jsem mimopražský dojíždějící.“* K výhodě nahrávání přednášek se vyjadřuje Lenka následovně: *„Mně třeba hodně vyhovuje to, že se většina těch přednášek nahrává, tím pádem když já zrovna nemůžu, nebo si to nestíhám zapsat, tak si to můžu pustit zpětně, zastavit, a to normálně nemůžu.“*

3.3.2.3 Změny ve fyzickém zdraví studujících

Nyní se budu věnovat změnám, které studující zodpověděli na otázku: *„Zaznamenal/a jsi nějaké změny ve tvém fyzickém zdraví?“*

Vašek, Lukáš, Míša a Lenka uvedli dopad „Zhoršení zdravotního stavu“. Vašek uvádí únavu a malátnost, Lenka zhoršení astmatu (po COVIDU), Míša bolesti hlavy a zhoršení zraku z počítače, a nakonec Lukáš uvádí, že hůře jedl, bylo mu častěji špatně od žaludku a měl častější bolesti hlavy. Dále Anna a Lenka zmiňují dopad „Zhoršení fyziky“ a Matěj a Honza „Příbytek na váze“. Pět studujícím chybí již zmiňovaný „Každodenní pohyb“ a zároveň pět studujících uvedlo, že mají méně pohybu. *„Chyběla taková ta menší součást toho mého pohybu, takový to prostě chození za kamarádama, do práce nebo do školy, tak přece jenom takový ty cesty prostě na autobusy, nebo*

někam po městě. Asi trošku bych řekl že míň toho pohybu bylo no,“ míní Vašek. Anna uvádí dopad „Nemohla jsem sportovat“: „*Tak já jsem byla zvyklá chodit 3x týdně do posilovny.*“

Naopak Nikola a Honza začali více sportovat. Nikola začala: „*Začala jsem třeba dělat jógu, začala jsem víc posilovat, cvičit jakoby, a takovýhle jako věci, začala jsem hodně sportovat jako obecně.*“ Honza začal běhat a hrát frisbee s kamarády.

3.3.2.4 Změny v psychickém zdraví studujících

Zde vypíšu změny, které studující uvedli na otázku: „*Zaznamenal/a jsi nějaké změny ve tvém psychickém zdraví?*“ a na doplňující otázku: „*Objevily se u tebe nějaké negativní emoce a stavy, případně nabraly na intenzitě, jako je strach, úzkost, smutek, nejistota, stres?*“ Komunikační partneři totiž sami u této otázky nezmiňovali konkrétní emoce, uváděli je až po doptání se na ně.

Emoce a stavy, které studující uvedli, že pociťují/pociťovali, jsou: nejistota, smutek, deprese, stres, strach, úzkost, beznaděj, pocit odloučení/izolovanosti, pocit bezvýchodnosti, pocit osamění a pocit monotónnosti. „*Ted' kdy hodně cítím takové pocity jakoby beznaděje a úzkosti a někdy možná i odevzdání*“ – Honza. „*Mně teda nastoupily, teda zhoršily deprese, já jsem je měla i před tím, před pandemií, a ted' ten krizový stav ten mi v ničem nepomohl úplně*“ – Míša. „*Stres tady z toho spíš, ne o sebe, ale stres z toho, že by někdo mohl zažít něco, co jsme zažili my doma (úmrtí v rodině)*“ – Matěj. „*Konkrétně si myslím, že právě asi spíš ta úzkostlivost než nějaký deprese, že jako spíš ta úzkostlivost a jako nějaká nejistota, strach jako i z budoucnosti, ale i právě jako absence toho, tý pozitivní energie*“ – Vašek.

Anna, Vašek a Míša uvedli, že se nemají jak odreagovat. „*Jsem takovej ten člověk, kterej jako vidí tu svoji pozitivní energii a takovou tu sílu právě třeba, tou interakcí společenskou, různýma akcema a styky a podobně. Takže si myslím, že jsem tak jako neměl kde čerpat tu energii,*“ říká Vašek. „*Taky jak je míň tý aktivity nějaký, tak mám víc tý neklidný energie, protože jsem taková společensky nevybitá,*“ říká zase Míša. A Anna dodává: „*Neměla jsem žádný způsob, jak se odreagovat.*“

Nikola a Lukáš uvádějí dopad: „*Střídání nálad (horská dráha)*“: „*No a okolo tý psychiky se to strašně točí. Je to jako horská dráha, prostě sinusoida. Někdy nahoře, někdy dole*“ – Nikola. „*A*

pak to vlastně v průběhu tak různě fluktuovalo, prostě podle asi i počasí, a podle toho, jaký byly opatření“ – Lukáš. Anna k dopadu „Ztráta smyslu žití“ říká: „Jsem měla pocit, že dělám to samý dokola a že to vlastně vůbec nemá smysl.“ Lukáš to popisuje jako: „Ta nechut' někam chodit nebo prostě se do něčeho jako vydávat, když už byla ta možnost.“

Naopak Nikola začala více pečovat o své psychické zdraví. „...a vlastně i nějaký to duševní mentální zdraví jsem začala víc řešit.“ „Vlastně jsem se naučila lépe zvládat stres.“ „Možná že jsem měla víc času nad tím přemýšlet a nějak si to jakoby v hlavě uspořádat.“

3.3.2.5 Změny v sociálním životě studujících

V této oblasti se budu zabývat tím, co studující odpověděli na otázku: „Pozoruješ nějaké změny ve tvém sociálním životě a ve vztazích?“

Všichni studující v této oblasti zmínili alespoň jeden negativní dopad. Všem studujícím chybí sociální kontakt nebo vídání se s kamarády. Tento dopad jsem pojmenovala „Chybí mi lidi“. Lenka říká: „Nestýkání se s lidma, a jako jsme sociální tvorové, tak prostě to člověku chybí.“ Vašek zase říká: „Cejtíl jsem tak jako tu naplněnost takovou tu potřebu těch sociálních styků, ze 100% šla třeba na 15 jako na 20 procent tak maximálně, takže jako že tam byl určitě ten nedostatek no.“ Vašek a Míša také mluví o „Ztrátě každodenních interakcí“. „Tak za prvý, mně hrozně chybí takové ty slabé interakce, takové ty každodenní, ty interakce s lidma, který člověk zná a potkává, že jo, prostě se baví mezi přednáškama a takhle, a teď ne,“ míní Míša. Vašek a Lenka zmiňují ještě konkrétně „Sociální izolaci“ a Nikola a Míša „Ztrátu studentského života“. Míša to výstižně popsal: „Protože ta vysoká škola nejsou jen přednášky a zkoušky, ale ty diskuze s ostatníma, které nám pomáhají lépe pochopit látku, tříbit si myšlení, ty kontakty, který navážeme, tak to jsme všechno ztratili kvůli tomu, a tenhle čas a možnosti, ty už nedostaneme zpátky.“

Lenka a Míša ještě popisují, že teď mají problém se sociálními interakcemi, s odnaučením se jich. Lenka uvádí: „Už mi dělají trošku víc problém nějaký sociální interakce, že se to člověk i odnaučí, bych řekla. Myslím, že se to hned vrátí, až bude situace normální, ale takhle je to pro mě docela těžký pak jako normálně fungovat v normálním životě.“ A Míša uvádí: „Řekla bych, že mám mnohem větší sociální úzkosti. Protože asi jsem si nějak odvykla od lidí no, plus teda jsem ještě

miň schopná nějaký normální komunikace, než normálně. Takže působím jako úplně nesociolizovaný člověk.“

Co se týče vztahů, nejvíce zmiňované dopady jsou: ztráta přátel (7), ztráta spolužáků (5) a ztráta poznávání nových lidí (4). Ke ztrátě přátel se vyjadřuje Anna, Lenka a Honza. *„Tak já jsem třeba přišla o docela dost jako přátel“* – Anna. *„A určitě jsem tam měla i nějaký kamarády, se kterými jsem se už hodně dlouho neviděla, protože jsou třeba z druhé strany republiky, a tak“* – Lenka. *„Jsou tady samozřejmě lidi, který jsem neviděl už dlouho, takže ten vztah by se dalo říct, že chřadne, nebo že já nechci říkat, že jako mizí, ale prostě není opečováván. Neviděli jsme se, takže vlastně moc netuším, jak na tom jsme a jak na tom budeme, až se třeba uvidíme, potkáme“* – Honza. Ke ztrátě spolužáků se vyjadřuje Honza a Anna. *„A tím, jak jsme se nevidali, tak třeba vůbec o nich už nevím, což mě mrzí, protože mám pocit, že jsem z tý vešky vlastně nikoho moc nepotkala a už za chvíli budu končit,“* říká Anna. *„Ale nebyla tam žádná aktivita, ten vztah rozvíjet mimo školu, takže teď když vlastně odpadla ta přítomnost ve škole, tak to vypadá, jako kdyby zmizel úplně ten vztah a jako kdybychom se najednou neznali,“* říká zase Honza.

Lukáš ještě popisuje nemožnost poznat někoho nového, ale jako romantického partnera. *„Co se týče jakože romantických vztahů a tak, tak vlastně možnost někoho poznat úplně vymizela. Určitě taky bylo těžší někoho poznat líp, protože se nedalo moc nikam jít, jak to bylo zavřený.“* Když budu pokračovat romantickými vztahy, Matěj uvedl, že kvůli pandemii se rozešel s přítelkyní. *„To jsme se právě rozešli s přítelkyní někdy v polovině přibližně pandemie, což je právě tak cca před více než půl rokem, takže a myslím si, že na to malinko měla ta pandemie dopad.“* Honzovi se naopak prý vztah s přítelkyní zlepšil. *„Tak mi přijde, že občas oproti tomu, té době před pandemií, víc vidím takový ty momenty, jako že jsem šťastný, nebo že si ji vážím, nebo že cítím jako kdyby náš vztah byl možná paradoxně trošku silnější teď v době pandemie, než vlastně předtím.“* Anna a Nikola se se svými partnery nemohly vídat, takže se s nimi viděli méně. *„Třeba s přítelem jsme byli zvyklí být spolu furt, a teď jsme se neviděli prostě jako asi 3 měsíce,“* říká Anna.

Co se týče rodinných vztahů, Anna, Matěj a Vašek uvedli, že jako výhodu pandemie vidí to, že tráví více času s rodinou. Zároveň Anna a Matěj řekli, že měli v rodině „ponorku“. Vašek k tomu říká: *„Jsem měl víc čas jako trávit asi s nejbližšíma, s rodinou nějaký čas a se psem, jsem měl čas na psa, to bylo jako super.“* Naopak Matěj říká: *„Rodina samozřejmě to taky každý určitě zažil to, že ponorka žejo, že si začnou lést na nervy všichni a začnou se hádat.“*

3.3.2.6 Změna kvality života studujících

Zde budu rozebírat, co studující pověděli na otázku: „Řekl/a bys, že se ti celkově změnila kvalita života? V čem je jiná než předtím?“

Všichni komunikační partneři odpověděli, že se jim kvalita života změnila. Někomu k horšímu, a někomu se v něčem zhoršila a v něčem zlepšila. Nikole se kvalita života zlepšila, ale také to není jednoznačné, říká: „*To je těžký, protože v něčem je to horší a v něčem je to lepší.... ale když bych měla říct jenom jakoby pocitově jak se cítím a ta kvalita života jako tady v těch věcech, kvalita života jako psychika a fyzicky, tak asi lepší.*“ Naproti tomu Anně, Lence, Vaškovi a Míše se kvalita života prý zhoršila. „*Jo, já bych řekla že jo no. A řekla bych k horšímu v dost věcech,*“ říká Míša. Anna se ke zhoršení kvality jejího života vyjadřuje takto:

„Já si myslím, že mám poslední dobou hrozný pocit monotónnosti... takže určitě mám jakoby pocit, že vlastně spíš jakoby přežívám, než že žiju. Možná i jakoby už trošku z toho cítím takovou bezvýchodnost.“ „Už teď se to teda začalo rozvolňovat, takže už vidím světýlko na konci tunelu. Ale ještě dva týdny zpátky už toho pro mě bylo dost jako psychicky náročný, už jsem měla pocit, že dělám to samý dokola a že to vlastně nemá smysl, a i když jsem chtěla udělat něco jinýho, tak to jako nešlo.“

Pocit monotónnosti prý také pociťovali Lukáš, Vašek a Míša. Lukáš to shrnul takto: „*Prostě to byl den jako den. A tím se to právě slévalo jako do jednoho velkého nekončícího špatného snu. Takže tak bych to řekl.*“ Vašek a Míša to popisují v souvislosti s chybějícím režimem následovně: „*Člověk jako nemá vůbec žádný režim, nikam jako nechodí a nemá ten den tolik strukturované a proprané různýma činnostma, a tak je pak z toho člověk takovej jako unavený*“ – Vašek. „*Jak jsem neměla žádný program a takhle, tak jsem nebyla schopna něco dělat*“ – Míša.

Lenka vnímá zhoršení kvality jejího života takto: „*No, nevím, jestli úplně odpovím, ale jako že si člověk nemůže užívat toho života tak, jak by chtěl. Nemůže dělat to, co chce, a myslím si, že to má velký vliv na člověka.*“ Pocit nesvobody popisuje i Anna: „*Jako podle mě je to asi jako ten pocit, že když jsem chtěla něco dělat, tak že můžu. Ten pocit, že jsem nemohla, byl pro mě takový jako determinující.*“

Matěj, Honza a Lukáš uvedli, že jejich kvalita života je v něčem lepší, a v něčem horší. „*Je to jiný ale furt bych řekl tak podobně vyrovnaný, protože ačkoli teda jsem třeba ztratil nějaké ty sociální vztahy ze školy ty spolužáky i moji bližší kamarádi jsou v omezené míře, tak zase naopak mám ten silnější vztah s přítelkyní,*“ míní Honza. Lukáš popisuje tu část zhoršení takto: „*Je hodně jiná, že nemám přístup do těch institucí, do práce, do škol, což samozřejmě ovlivňuje společenský život, peníze, třeba i ty studijní výsledky.*“ A část zlepšení takto: „*Na druhou stranu bych řekl, že to je o nespočetně procent lepší v tom, že právě člověk měl teď rok a půl skoro na sebe, čas být sám se sebou a prostě uvědomit si nějaké priority.*“

Nakonec jsem se zeptala: „*Co je to hlavní, proč se ti změnila kvalita života?*“ Níže uvádím seznam položek z odpovědí všech studujících.

Míša – zavření školy, zavření kolejí, duševní zdraví
Vašek – nedostatek sociální interakce, vztahů, vídání se s kamarády
Lenka – sociální izolace, ztráta vyžití
Lukáš – zavření školy, práce, omezení sociálního života
Honza – zavření školy, nevidání se s kamarády, ztráta vyžití
Anna – pocit nesvobody, pocit monotónnosti, ztráta vyžití
Matěj – úmrtí v rodině
Nikola – ztráta práce → více času → psychika a zdraví

Ze seznamu je patrné, že největší vliv na kvalitu života těchto studujících měla sociální izolace/nevidání se s kamarády/nedostatek sociálního kontaktu. A poté uzavření vysokých škol a ztráta vyžití.

3.3.2.7 Vládní opatření, které ovlivnily studující nejvíce

Navážu na předchozí oblast a vypíšu, co studující odpověděli na otázku: „*Jaké vládní opatření, nebo i více opatření, tě nejvíce ovlivnilo?*“

Níže je v Tabulce 4 vyobrazeno, jaká vládní opatření studující uvedli jako odpověď na tuto otázku. Také kolikrát bylo zmíněno dané opatření studujícími. Opatření jsou seřazena od nejvíce zmiňovaného po nejméně zmiňované.

Tabulka 4 - Výčet zmíněných vládních opatření seřazených podle četnosti výskytu

Vládní opatření	Celkem
Uzavření vysokých škol	5
Uzavření sportovišť	4
Omezení maloobchodu a služeb	3
Uzavření restaurací	2
Uzavření kolejí	1
Uzavření okresů	1
Omezení kultury	1
Omezení cestování	1
Zákaz volného pohybu osob po 9. hod.	1

Zdroj: vlastní rozhovory s komunikačními partnery

Z Tabulky 4 lze vidět, že životy těchto studujících nejvíce ovlivnilo uzavření vysokých škol. K tomu se vyjadřuje Vašek: „*Tak určitě uzavření škol, že jsem jako nechodil teda do školy, neměl jsem kontakty ve škole hmm a pak určitě...*“ Také Míša míní: „*Právě to, jak nám zakázali být na koleji, a taky to, jak nám vypnuli tu školu. To bych tak řekla, že mě asi ovlivnilo nejvíc.*“ Polovina studujících uvedla, že je také nejvíce ovlivnilo uzavření sportovišť. Pro Nikolu to bylo naprosto zásadní: „*Asi nejhorší no, jako pro mě nejhorší bylo uzavření těch sportovišť, protože prostě je to moje práce, živí mě to a je to taky můj koníček od 8 let, takže to že jsem nemohla jít na trénink, zatancovat si, učit ty děti nebo jít někam na workshop, na session, kamkoliv na jam, tak to bylo asi jako nejtěžší tohle.*“

Omezení maloobchodu a služeb bylo zmiňováno buďto jako celek, nebo jako výčet jednotlivostí. Příklady těchto jednotlivostí jsou: uzavření restaurací, které jsou zvlášť odděleny jako jedno opatření a uzavření hotelů (kvůli práci).

3.3.3 Liší se, a jak se liší dopady koronavirové krize na studentky od dopadů na studenty?

V této podkapitole se budu věnovat dopadům pandemie COVIDU-19 z hlediska genderu studujících.

Nejprve bych ráda pomocí Tabulky 5 znázornila, kolikrát byly všechny dopady zmíněny ženami, a kolikrát muži. Také kolikrát byly všechny dopady zmíněny ženami, a kolikrát muži v jednotlivých šesti kategoriích, do kterých jsem rozdělila všechny dopady (viz. kapitola 3.3.1).

Tabulka 5 – Počet, kolikrát byly dopady zmíněny ženami, a kolikrát muži podle kategorií

Kategorie	Ženy	Muži	Celkem
Fyzické zdraví	11	8	19
Kvalita života	14	10	24
Obecné změny v životě	6	7	13
Psychické zdraví	43	24	67
Sociální život a vztahy	33	20	53
Studium	24	15	39
Celkem	131	84	215

Zdroj: vlastní rozhovory s komunikačními partnery

Z Tabulky 5 lze vidět, že ženy zmínily dopady vícekrát než muži. Přesněji rozdíl mezi celkovým počtem jednotlivých pohlaví je 47. Dále z Tabulky 5 vyplývá, že ženy dominují také ve všech kategoriích kromě jedné, a to Obecné změny v životě. Tato kategorie je totiž nejvíce individuální ze všech kategorií, jak lze vidět v kapitole 3.3.2.1. Zjištění odpovídá klasickému pojetí femininní ženy jako té, co hodně mluví. Naopak muži jsou ti, co moc nemluví. Největší početní rozdíl lze pozorovat u kategorie Psychické zdraví, a poté u Sociální život a vztahy a Studium. Tyto kategorie jsou zároveň ty s nejvyššími čísly, čili zmiňovalo se v nich nejvíce dopadů. To odpovídá tomu, jak jsou ženy socializovány (např. rodinou, médii, časopisy) ženským genderovým rolím v rodině, kdy se právě žena stará o psychické zdraví rodinných příslušníků a udržuje vztahy v rodině, jak jsem psala v kapitole Rozdíly v životech žen a mužů. Také to odpovídá tradičnímu

stereotypnímu pojetí ženy jako té emoční, citlivé, citově založené a více plačící. Ve zmíněné kategorii Psychické zdraví byli muži méně sdílní, obzvláště pak Matěj a Honza. Společně v této kategorii zmínili nějaký dopad pouze 7x. Muži se odmalička učí být těmi, kdo neprojevují své city (kromě hněvu) a kdo o emocích nemluví. Například když chlapeček pláče, říká se mu: „nebreč, kluci přece nepláčou!“ Muži by tedy byli považováni za „zženštilé“, kdyby „mluvili o svých pocitech“. Zjištění tedy koresponduje s tradiční konstrukcí maskulinity.

Největší rozdíl mezi ženami a muži je však v kategorii Sociální život a vztahy. Tuto kategorii jsem totiž analyzovala v rámci rozdělení na Sociální život a na Vztahy. Zatímco ve Vztazích rozdíl nebyl signifikantní, v kategorii Sociální život signifikantní byl. To ukazuje Tabulka 6 uvedená níže.

Tabulka 6 – Kategorie Sociální život z hlediska genderu studujících

Dopad	Ženy	Muži	Celkem
pocit odříznutí/izolovanosti	3	1	4
pocit osamění	3	1	4
sociální život - hrabalo mi z nevidání se s lidmi	1	0	1
sociální život - chybí mi lidé	6	1	7
sociální život - problém s interakcemi (odnaučení)	3	0	3
sociální život - sociální izolace	1	1	2
sociální život - ztráta každodenních interakcí	1	1	1
sociální život - ztráta studentského života	2	0	3
Celkem	20	5	25

Zdroj: vlastní rozhovory s komunikačními partnery

Z Tabulky 6 vyplývá, že v kategorii Sociální život ženy zmiňovaly dopady mnohem více než muži. Znázorněných 5 dopadů, které zmínili muži, uvedl všechny jen Vašek. Matěj, Lukáš a Honza se vyjadřovali pouze ke kategorii Vztahů. Čísla korespondují s představou ženy jako té, co „řeší vztahy“. Jak jsem psala, ženy jsou vedeny k tomu, aby byly orientovány na rodinu, na milostné vztahy, kdežto muži jsou vedeni k úspěšné pracovní kariéře. To odpovídá tradičním genderovým rolím žen a mužů, přičemž ženská role je „pečovatelská/domácí“ a mužská „živitelská/pracující“. Také jsou těmi, co jsou v rodině zodpovědné za sociální život. Ženy jsou tedy vedeny k tomu, aby měly dobré vztahy, byly dobrou manželkou a matkou.

V následující Tabulce 7 jsou dopady rozděleny do jiných kategorií, a to do Dopadů negativních a Dopadů pozitivních.

Tabulka 7 - Počet, kolikrát byly negativní a pozitivní dopady zmíněny ženami, a kolikrát muži

Kategorie	Ženy	Muži	Celkem
Negativní dopady	110	69	179
Pozitivní dopady	19	23	42
Celkem	129	92	221

Zdroj: vlastní rozhovory s komunikačními partnery

Z Tabulky 7 vyplývá, že ženy zmínily negativní dopady o dost více, než muži. Odpovídá to tomu, že ženy celkem dopady zmiňovaly vícekrát než muži. Naproti tomu muži se zmínili vícekrát o dopadech pozitivních. Z toho lze vidět, že dopady pandemie jsou pro ženy výraznější než pro muže. V Tabulce 7, na rozdíl od Tabulky 5, jsou zahrnuty následující fenomény, které jsou vyobrazeny v Tabulce 8 a 9. Proto se výsledná čísla v Tabulce 7 liší od výsledných čísel v Tabulce 5.

V softwaru Atlas.ti jsem vyhledala nejčastěji používaná slova komunikačních partnerů a díky tomu jsem přišla na dva rozdíly, fenomény, mezi pohlavími. Často studující říkali slovo „chybí“, „chybělo“ a „čas“, „času“. Na základě kontextu jsem vymezila z těchto slov dva fenomény: „chybí mi“ a „více času“. V souvislosti s „chybí mi“ studující zmiňovali například: „*Nestýkání se s lidma, a jako jsme sociální tvorové, tak prostě to člověku chybí.*“, říká Lenka. „*A kamarády teda samozřejmě to ti chybí, ale myslím si že vždycky jsou nějaký alternativy,*“ říká zase Matěj. Honza uvádí: „*Ale určitě mi chybí takový ten běžný pohyb.*“ Lenka dodává: „*Možná se to vyrovnává, ale chybí mi určitě víc takový ten každodenní pohyb.*“ V Tabulce 8 je fenomén „chybí mi“ znázorněn.

Tabulka 8 – Fenomén „chybí mi“ z hlediska genderu

Fenomén	Ženy	Muži	Celkem
chybí mi...	16	4	20

Zdroj: vlastní rozhovory s komunikačními partnery

Jak lze vidět, ženy řekly většinu všech zmíněných „chybí mi“. Zdá se tedy, že ženy slovo „chybí“ používají daleko více, než muži. Koresponduje to s výše zmíněným vedením žen k tomu, aby vyjadřovaly své pocity a vedením mužů k tomu, aby pocity nevyjadřovali.

Kdežto fenomén „více času“, který je znázorněn v Tabulce 9, je zase fenoménem mužským. „Více času“ bylo zmiňováno v souvislosti s: „*Určitě jsem měl jako víc času na nějaký věci asi na nějaké osobní rozvoj.*“, říká Vašek, „*Zase na druhou stranu jsem si ušetřila čas, že nemusím dojíždět do té školy.*“, říká zase Anna.

Tabulka 9 – Fenomén „více času“ z hlediska genderu

Fenomén	Ženy	Muži	Celkem
více času	5	14	19

Zdroj: vlastní rozhovory s komunikačními partnery

Z Tabulky 9 vyplývá, že většinu „více času“ zmínili muži. Každý studující mužského pohlaví řekl alespoň 3x slovo „čas“. Jedna studující ho neřekla ani jednou a dvě studující ho řekly pouze jednou. Muži tedy používali slovo „čas“ daleko více než ženy. Díky tomuto fenoménu muži celkem zmínili více pozitivních dopadů než ženy, jak lze vidět v Tabulce 7. Tento fenomén tedy odpovídá tomu, že muži celkově mluvili o dopadech pandemie pozitivněji než ženy.

Celkově jsem zpozorovala, že ženy z mého vzorku prožívají dopady pandemie výrazněji než muži z mého vzorku. Měly výrazněji negativní a v jednom případě výrazněji pozitivní výpovědi. V případě mužů byla spousta výpovědí neutrálních, zejména u Honzy a Matěje. Například Matěj uvedl, že se mu kvalita života ani nezlepšila, ani nezhoršila. Také uvedl, že pandemie neměla dopady na jeho psychické zdraví. Dále řekl, že sice mu jeden druh pohybu ubyl, jiný druh pohybu mu ale zase přibyl. Také Honza uvedl, že se mu kvalita života v něčem zlepšila a v něčem zhoršila. Dopady na psychické zdraví také moc nepozoruje a co se týče fyzického zdraví, ubyl mu přirozený pohyb, ale zase začal běhat. Naproti tomu ženy uváděly, že se jim kvalita života změnila velmi a k horšímu (kromě Nikoly, té k lepšímu). Dopady na psychické zdraví zmiňovaly signifikantní. Celkově ženy z mého vzorku uvedly mnohem více dopadů na psychické zdraví než muži (viz. Tabulka 5). Co se týče sociálního života, ženy také více uváděly, že jim chybí lidi a že se cítí

izolovaně/osaměle, jak lze vidět v Tabulce 6. Ženy tedy nevedly pouze více dopadů než muži, ale dopady pro ně byly výraznější.

4 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala především genderu, dopadům koronavirové krize zejména na ženy a vysokoškolské studující. V ČR se při probírání koronavirové krize médii a lidmi často zapomíná právě na tyto skupiny, a právě i z toho důvodu jsem se tomu v mé bakalářské práci věnovala. Vycházela jsem hlavně z nových prací a výzkumů ze zahraničí, kde se dopadům pandemie na ženy a na genderovou rovnost celkově věnuje European Institute for Gender Equality, tedy EIGE. Výzkumy o dopadech pandemie na genderovou rovnost jsem rozšířila o skupinu vysokoškolských studujících, k čemuž jsem se inspirovala vlastní úvahou o dopadech koronavirové krize na mě, jakožto na vysokoškolského studujícího. Ve své práci jsem se tedy věnovala nejen genderu, ale i změnám v životě, v psychickém a fyzickém zdraví a ve studiu vysokoškolských studujících.

V první polovině Teoretické části své bakalářské práce jsem se nejdříve věnovala genderu, kde jsem nejprve představila genderovou problematiku a dále jsem se zabývala aktuálními rozdíly v životech žen a mužů, a to hlavně v oblasti pracovního trhu, péče a vzdělávání. Ve druhé polovině Teoretické části jsem propojila téma genderu s koronavirovou krizí. Vyjmenovala jsem dopady koronavirové krize na životy žen a mužů, přičemž jsem vycházela zejména ze současných studií, ze kterých vyplývá, že krize dopadá více na ženy, že zvyšuje jejich zátěž způsobenou rozdělením pozornosti více mezi práci a rodinu, kde děti zůstávají doma a musí se o ně postarat, že se například zvyšuje výskyt domácího násilí atd.

V Empirické části jsem provedla vlastní výzkum v podobě případové studie. Zabývala jsem se důsledky koronavirové krize na život studujících FHS UK a zkoumala jsem existenci rozdílů mezi dopady na studentky a dopady na studenty. Soustředila jsem se na změny v jejich životě, na psychické i fyzické zdraví, na sociální život, na studium a celkově na jejich kvalitu života. Výzkum jsem provedla podle Kvalitativní výzkumné strategie. Ke sběru dat jsem použila techniku polostrukturovaných rozhovorů, které jsem dělala s 8 komunikačními partnery – 4 ženami a 4 muži, všichni studenti 2.-5. ročníku FHS UK. V analytické části jsem se pokusila o analýzu rozhovorů.

Výzkumem se mi podařilo zodpovědět vytyčené výzkumné otázky. Jaké dopady měla koronavirová krize na vysokoškolské studující? Identifikovala jsem celkem 69 různých dopadů a rozdělila je do 6 kategorií. Výčet je zobrazen v Tabulce 1. Jak se lišil život studujících před

koronavirovou krizí od života v jejím průběhu? Podrobně jsem popsala, jak se studujícím změnil život a jeho oblasti pomocí zprostředkování jejich výpovědí citacemi v kapitole nesoucí stejný název jako tato výzkumná otázka. A jak se liší dopady koronavirové krize na studentky od dopadů na studenty? Ukázala jsem číselné rozdíly mezi ženami a muži, popsala, v jakých kategoriích a proč jsou největší rozdíly a celkově přišla se závěrem, že pandemie dopadá na ženy z mého vzorku více než na muže.

Výsledky výzkumu odpovídají klasické konstrukci maskulinity a feminity a stávajícím rozdílům v životech žen a mužů. Také odpovídají aktuálnímu zjištění EIGE, že koronavirové krize dopadá nejvíce na ženy. Jak už jsem zmínila, v mém vzorku pandemie dopadala na ženy výrazněji než na muže. Myslím, že se mi podařilo nahlédnout do životů VŠ studujících v době pandemie, porozumět jejich sociální realitě, každodennímu životu a prožívání. Myslím si, že výzkum poskytl zajímavý vhled do životů těchto studujících v této době.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

BEAUVOIR, Simone de. *Druhé pohlaví*. Praha: Orbis, 1966. Malá moderní encyklopedie (Orbis).

BEM, Sandra L. „Gender schema theory: A cognitive account of sex typing“. *Psychological Review*. 1981, 88(4), s. 354–364. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.88.4.354>.

BOURDIEU, Pierre. *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-775-5.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0139-7.

DUDOVÁ, Radka (ed.), Šárka Hastrmanová, Hana Hašková, Hana Maříková, Hana Víznerová, Marta Vohlídalová. 2007. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i. ISBN 978-80-7330-119-4.

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-815-9.

GIDDENS, Anthony, SUTTON, Philip W., ed. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HOLMES, Mary. *What is gender? Sociological approaches*. London: SAGE, 2007. ISBN 9780761947127.

JEŘÁBEK, Hynek. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-662-5.

KIMMEL, Michael. „Masculinities and Femininities“. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. 2001, s. 9318-9321. <https://doi.org/10.1016/B0-08-043076-7/03977-2>.

KICZKOVÁ, Zuzana. „Rod vo feministickom diskurze.“ In KICZKOVÁ, Zuzana a Marianna SZAPUOVÁ (eds.). *Rodové štúdiá: súčasné diskusie, problémy a perspektívy*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2011, s. 32–52. ISBN 978-80-223-2934-7.

MOORE, Henrietta L. „Co se stalo se ženami a muži?“ *Cargo*. 2001, 3(4), s. 174–196.

NOLEN-HOEKSEMA, Susan et al. *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Vyd. 3., přeprac. Přeložila Hana ANTONÍNOVÁ. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0083-3.

OAKLEY, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6.

PAZ, Carmen de, Miriam MULLER, Ana Maria MUNOZ BOUDET, Isis GADDIS. *Gender Dimensions of the COVID-19 Pandemic*. Washington, DC: World Bank, 2020. © World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33622>.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

RENZETTI, Claire M. a Daniel J. CURRAN. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2.

Výzkumy

EIGE - European Institute for Gender Equality. *Gender Equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 26 May 2021d, [cit. 30.06.2021]. ISBN 978-92-9482-828-6. Dostupné na: <https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-and-socio-economic-impact-covid-19-pandemic>.

EIGE - European Institute for Gender Equality. *Gender Equality Index 2019 — Work-life balance* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020, [cit. 29.06.2021]. ISBN 978-92-9482-382-3. Dostupné na: <https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-index-2019-work-life-balance>.

EIGE - European Institute for Gender Equality. *Gender inequalities in care and consequences for the labour market* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 20 January 2021a, [cit. 22.04.2021]. ISBN 978-92-9482-666-4. Dostupné na: <https://eige.europa.eu/publications/gender-inequalities-care-and-consequences-labour-market>.

EIGE - European Institute for Gender Equality. *The Covid-19 pandemic and intimate partner violence against women in the EU* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 5 March 2021c, [cit. 22.04.2021]. ISBN 978-92-9482-706-7. Dostupné na: <https://eige.europa.eu/publications/covid-19-pandemic-and-intimate-partner-violence-against-women-eu>.

European Commission. *The impact of sex and gender in the COVID-19 pandemic: Case study* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, May 2020, [cit. 22.04.2021]. ISBN 978-92-76-18883-4. Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4f419ffb-a0ca-11ea-9d2d-01aa75ed71a1/language-en>.

Elektronické zdroje

EIGE - European Institute for Gender Equality. *Covid-19 derails gender equality gains* [online]. European Institute for Gender Equality, 5. 3. 2021b, [cit. 10.07.2021]. Dostupné na: <https://eige.europa.eu/news/covid-19-derails-gender-equality-gains>.

EIGE – European Institute for Gender Equality. „Genderový stereotyp“. In *Glossary & Thesaurus* [databáze online]. s.d., [cit. 11.06.2021]. Dostupné na: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1222?lang=cs>.

EIGE – European Institute for Gender Equality. „Rovnováha mezi pracovním a soukromým životem“. In *Glossary & Thesaurus* [databáze online]. s.d., [cit. 22.06.2021]. Dostupné na: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1445?lang=cs>.

Gender Equality Commission of the Council of Europe. *Gender Equality Glossary*. Council of Europe Secretariat, March 2016, [cit. 11.06.2021]. Dostupné na:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805e55eb>.

HEŘMANSKÝ, Martin. „Kvalitativní analýza dat“ [prezentace]. In: *E_Úvod do společenskovědních metod* [online]. Praha: FHS UK, 2009/2010 [cit. 20.04.2021]. Dostupné na: <https://dl1.cuni.cz/course/view.php?id=10903#section-4>.

Merriam-Webster Inc. „Lockdown“. In *Merriam-Webster.com dictionary* [online]. Merriam-Webster Inc, 23.4.2021, [cit. 26.04.2021]. Dostupné na: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/lockdown>.

MZČR – Ministerstvo zdravotnictví ČR. *COVID-19: Přehled aktuální situace v ČR* [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 25. 7. 2021, [cit. 25.07.2021]. Dostupné na: <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19>.

Státní zdravotní ústav a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. *COVID-19: úvod, inkubační doba, původce a sezónnost onemocnění* [online]. Praha: Národní zdravotnický informační portál Ministerstva zdravotnictví ČR, 9. 3. 2021, [cit. 26.04.2021]. Dostupné na: <https://www.nzip.cz/clanek/447-covid-19-zakladni-informace>.

Vláda České republiky. *Mimořádná a ochranná opatření – co aktuálně platí* [online]. Praha: Vláda České republiky, 26. 4. 2021, [cit. 26.04.2021]. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/nouzovy-stav-a-mimoradna-opatreni--co-aktualne-plati-180234/>.

Vláda České republiky. *Výsledky jednání vlády 15. března 2020* [online]. Praha: Vláda České republiky, 16. 3. 2020, [cit. 26.04.2021]. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-zpravy/vysledky-jednani-vlady-15--brezna-2020-180378/>.

WHO – World Health Organization. „Coronavirus disease (COVID-19)“. In *Q&As on COVID-19 and related health topics* [online]. WHO, 12. 8. 2020, [cit. 07.07.2021]. Dostupné na: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19>.

WHO – World Health Organization. „Numbers at a glance“. In *Coronavirus disease (COVID-19)* [online]. WHO, 25. 7. 2021a, [cit. 25.07.2021]. Dostupné na: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>.

WHO – World Health Organization. *Timeline: WHO's COVID-19 response* [online]. WHO, 25. 1. 2021b, [cit. 07.07.2021]. Dostupné na: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/interactive-timeline#>.

Přílohy

Příloha č. 1: Rozhovor – otázky

- **Jak se ti změnilo studium kvůli koronaviru?**
*Ovlivnila tě online výuka i nějak pozitivně? / Vidiš na online výuce i něco pozitivního?
A naopak máš nějaké obtíže se studiem kvůli koronaviru?*
- **Pozoruješ ve svém životě nějaké změny kvůli pandemii? Co všechno se ti v životě tedy změnilo kvůli pandemii koronaviru?**
*Je něco, co se změnilo k lepšímu? / Je něco, co se změnilo k horšímu?
Napadá tě ještě něco dalšího?*
- **Když se zamyslíš zaznamenal/a jsi nějaké změny ve tvém fyzickém zdraví?**
Takže začal/a ses spíše více hýbat, anebo naopak se hýbat méně?
- **Zaznamenal/a jsi nějaké změny ve tvém psychickém zdraví?**
*Zaznamenal/a jsi nějaké pozitivní změny? / Zaznamenal/a jsi nějaké negativní změny?
Objevily se u tebe nějaké negativní emoce a stavy, případně nabraly na intenzitě, jako je strach, úzkost, smutek, nejistota, stres?*
- **Pozoruješ nějaké změny ve tvém sociálním životě a ve vztazích?**
*Zpozoroval/a jsi i nějaké pozitivní změny/ i nějaké negativní změny?
Chybí ti kontakt s některými lidmi? Cítil/a ses sám/sama / izolovaná/ý?*
- **Řekl/a bys, že se ti celkově změnila kvalita života? V čem je jiná než předtím?**
Když porovnáš stav před krizí a teď v krizi, co je to hlavní, proč se ti změnila kvalita života?
- **Jaké vládní opatření, nebo i více opatření, tě nejvíce ovlivnilo?**
- **Je něco, čeho jsem se otázkami nedotkla, ale ty bys to ještě chtěl/a zmínit?**